

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Kohtaamistaidetta Kehitysvammaisille

Airi Sasaki
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2015

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila
Sosiaaliala

Tiivistelmä

Airi Sasaki

Kohtaamistaidetta Kehitysvammaisille

Vuosi	2015	Sivumäärä	62
-------	------	-----------	----

Tämän opinnäytetyön päätavoitteena on havaita mitä tulisi huomioida ohjatessa Kohtaamistaidetta kehitysvammaisille. Toinen tavoite on kehittää oman Kohtaamistaitteen ohjaamisen taitoa. Kohtaamistaide-ryhmä toteutettiin Rekolassa sijaitsevassa kehitysvammaisten asuntola Ruusuhaassa.

Kohtaamistaide on ryhmätoimintaa, joka on peräisin japanilaisesta Clinical-Artista. Kohtaamistaitteeseen sisältyy moniaistisuus, itsensä ilmaiseminen, yhteisöllisyyden tunteminen sekä arjen virkistäminen. Ryhmässä taiteen tekemisen kautta on mahdollista löytää uusia voimavaroja.

Järjestin yhdessä Anni Lehtikunnaksen kanssa Kohtaamistaide-ryhmää yhteensä seitsemän kertaa. Osallistujia oli kaikkiaan kahdeksan, ja kaikki asuntolan asukkaat osallistuivat toimintaan. Ryhmä järjestettiin illalla kerran viikossa. Lopussa järjestimme taidenäyttelyn Ruusuhaassa, ja kutsuimme osallistujien omaiset paikalle.

Keräsin aineistoa osallistujien tunnetiloista ennen ryhmän alkamista ja sen jälkeen. Täytin osallistujien havainnointi-lomakkeen jokaisen ryhmätoimintakerran jälkeen. Kävin haastattelemassa osallistujia projektin päättyessä. Kyselin sähköpostilla asuntolan työntekijöiltä palautetta Kohtaamistaitteen ohjaamisesta, sekä pyysin osallistujien omaisilta palautetta taidenäyttelystä. Lisäksi aineistossa olen käyttänyt omia muistiinpanoja jokaiselta Kohtaamistaitteen ohjaukselta.

Ryhmäsessioiden havainnoinnista sekä aineiston arvioinnista sain tietoa siitä, kuinka Kohtaamistaide-ryhmä on onnistunut. Osallistujat olivat tyytyväisiä, ja nauttivat taiteen tekemisestä. Aineiston analyysin tapana käytin laadullisen sisällönanalyysiä.

Asiasanat: Kehitysvammainen, Kohtaamistaide, Taidetyöskentely, Ryhmänohjaus

Laurea University of Applied Sciences
Tikkurila
Social Services

Abstract

Airi Sasaki

Encounter Art for intellectual disabled

Year	2015	Pages	62
------	------	-------	----

The main subject of this thesis was what you needed to pay attention when you directed to intellectual disabilities clients. The second subject was developing my guidance ability of Encounter Art. The Encounter Art group was carried out at Ruusuhaka where the clients were living. It`s located in Rekola.

Encounter Art is group activity, which is from Japanese Clinical Art. The elements of Encounter Arts include multisensory, self-expression, build-up community and daily joyful. At the group clients will find the new resources.

I hold Encounter Art group seven times. Participants were eight, the entire resident took parted in to this group. Our group had once in a week in the evening. The end of the grope we held art exhibition and invited participant`s families.

For materials I collected participant`s emotions before start group session and after it, filed in to the perception form every time after the session. I interviewed participants after the project. Collected feedback by emails about guidance ability from staff members of facility, asked also feedback about art exhibition from participant`s families. In addition there are own notes about every times Encounter Art group. For analysis methods used content analysis.

Keywords: Encounter Art, Intellectual disabilities, Art session, Group work

Sisällysluettelo

Johdanto	6
1. Kehitysvammaisuus ja sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen tukeminen	7
2. Kohtaamistaide	9
2.1 Kohtaamistaiteen ryhmän ohjaaminen	10
2.2 Ryhmän toiminta	12
3. Kehitysvammaiset ja taide.....	15
4. Opinnäytetyön tavoitteet	15
5. Kohtaamistaiteen ryhmän tavoitteet ja suunnitelma	16
5.1 Toteuttamisaika, paikka ja osallistujat.....	16
5.2 Ryhmäkertojen suunnitelma	17
6. Arviointiaineistojen hankinta ja analysointi	18
7. Toimintakerrat.....	20
7.1 Ensimmäinen kerta. Öljypastelliliidut	20
7.2 Toinen kerta: Omakuva-kollaasi.	22
7.3 Kolmas kerta: Vesivärit	24
7.4 Neljäs kerta. Ryppytekniikka.....	25
7.5 Viides kerta. Akryylimaali	26
7.6 Kuudes kerta. Öljypastelliitu.	28
7.7 Seitsemäs kerta: Kolmiulotteinen työ.	29
7.8 Osallistujien kokemus toiminnasta	31
7.9 Palaute taidenäyttelystä.....	33
8. Kehitysvammaisten ryhmässä huomioitavia seikkoja	34
9. Yhteenveto ja pohdinta	40
9.1 Pohdintaa.....	41
9.2 Oma oppiminen.....	43
10. Eettiset kysymykset	45
Lähteet.....	47
Kuviot	49
Liitteet	56

Johdanto

Opinnäytetyön tavoitteena on löytää huomioitavia asioita Kohtaamistaiteen ohjaamisessa, kun ohjataan kehitysvammaisten ryhmää. Toinen tavoite on kehittää Kohtaamistaiteen ohjaajan taitoja. Lisäksi ryhmän tavoitteena oli lisätä yhteisöllisyyttä, ja luoda taiteen tekemisen iloa. Tarkoituksena tässä opinnäytetyössä on laajentaa Kohtaamistaiteen asiakasryhmää. Kohtaamistaide-ryhmä on toteutettu kehitysvammaisten kanssa, mutta ryhmässä heitä oli aika vähän.

Sosiaali- ja hyvinvointialalla pyritään hoitamaan ilman lääkitystä silloin, kun se on mahdollista. Sairauden ennaltaehkäisy luovilla menetelmillä sekä lääkkeellisen hoidon yhdistäminen on noussut viime aikoina keskusteluun. Luovia menetelmiä sovelletaan monissa eri yksiköissä, kuten päiväkodissa, koulussa, hoivakodissa ja monessa hyvinvoinnin laitoksessa.

Sosiaalialan luovien menetelmien kirjo on laaja. Luoviin menetelmiin kuuluu musiikin kuunteleminen, laulaminen, piirtäminen, tanssiminen, esiintyminen ja niin edelleen. Laureassa on vuodesta 2006 kehitetty Kohtaamistaidetta, ja sitä on käytetty monessa eri paikassa sekä eri asiakasryhmissä. Kuitenkin Kohtaamistaidetta on tutkittu vähän kehitysvammaisten parissa.

Kävin Laurea-ammattikorkeakoulussa Kohtaamistaiteen ohjaajan kurssin. Käsitykseni mukaan Kohtaamistaide soveltuu työskentelyyn kehitysvammaisten kanssa, ja muutamia ryhmiä on toteutettu. Kohtaamistaide on tarkasti strukturoitu, mikä tarkoittaa sitä, että prosessi siirtyy vaiheesta vaiheeseen. Kohtaamistaiteen yksi ominaisuus on pyrkiä siihen, että jokainen asiakas kokee onnistumisen tunteen. Tavoitteena on myös kehittää asiakkaan itsenäistä päätöksentekokykyä. Päätöksentekoon kuuluu esimerkiksi millä välineellä taidetyöskentelyssä maalataan. Valinnat esiintyvät Kohtaamistaidesession aikana. (Pusa 2010.) Kehitysvammaisten tukemisessa strukturoitu toiminta sekä itsemääräämisoikeus on tärkeää (Kehitysvammaisten tukikeskus; tiedote 2015).

Koska Kohtaamistaiteen ohjaamisen vaatii kaksi ohjaajaa, parikseni tuli Anni Lehtikunnas. Hänen opinnäytetyön asiakasryhmä oli varhaisiän lapset, ja me autoimme toisiamme. Anni oli mukana ohjaamisessa sekä havainnoitsijana. Yhteensä me ohjasimme 14 Kohtaamistaidesessiota.

Kohtaamistaide on peräisin japanilaisesta Clinical Art -menetelmästä. Clinical Art on kehitetty Japanissa alun perin dementian tutkimiseen. Kohtaamistaidetta on järjestetty pitkään ikääntyneille ihmisille. Vuodesta 2010 lähtien kohtaamistaidetta on käytetty monien eri asiakasryhmien kanssa, mutta tutkimusta Kohtaamistaiteen hyödyistä kehitysvammaisille on tehty vähän.

1. Kehitysvammaisuus ja sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen tukeminen

Maailman terveysjärjestön(WHO) mukaan, kehitysvammaisella on esteitä suorituskyvyn kehityksessä, tai suorituskkyky on epätäydellinen. Tyypillisesti kehitysiässä ilmaantuu puutteita erityisesti yleisessä henkisessä suorituskkyvyssä. Puutteita voi olla kognitiivisissa, kielellisissä, motoriikan ja sosiaalisissa taidoissa. Missä tahansa joko fyysisen tai psyykkisen ominaisuuden puutteessa voi esiintyä viittaus kehitysvammaisuuteen. (Kaski & Manninen & Pihko 2012:16.)

The American Association on Intellectual and Developmental Disabilities -järjestön (AAIDD) mukaan älyllinen kehitysvammaisuus on perusteeltaan toiminnallinen. Määrittelyssä ratkaisevat tekijät ovat edellytykset, ympäristö ja toimintakyky. Pääasia on älyllisten ja adaptiivisen taitojen sekä ympäristön vaatimusten välisessä vuorovaikutuksessa. (Kaski ym. 2012: 16.)

AAIDD määrittelee kehitysvammaiseksi henkilöt, joilla on huomattavia rajoituksia tämänhetkessä toimintakyvyssä. Älykkyydosamäärä(ÄÖ) on tavallisesti alle 70-75, mikä viittaa merkittävästi keskimääräistä heikompaan älylliseen suorituskkyvyyn. Siihen liittyy myös samanaikaisesti rajoituksia adaptiivisissa taidoissa yksilöllisesti sovellettavilla osa-alueilla kuten: kommunikatio, itsensä huolehtiminen, kotona asuminen, sosiaaliset taidot, yhteisössä toimiminen, itsehallinta, terveys ja turvallisuus, oppimiskyky, vapaa aika ja työ. (Kaski ym. 2012: 15-17.)

Älykkyydosamäärän mukaan kehitysvammaisuuden aste jaetaan eri nimikkeisiin.

Älyllisen kehitysvammaisuuden aste	Älykkyydosamäärä	älykkyyosikä
Lievä (retardatio mentalis levis)	50-69	9-11
Keskivaikea	35-49	6-8
Vaikea	20-34	3-5
Syvä	alle 20	0-2

Taulukko 1 kehitysvammaisuuden asteista. (Kaski ym. 2012:18)

Älyllisesti kehitysvammaisella saattaa olla muita kehityshäiriötä, kuten sairaudet, aisti-, puhe- ja liikuntavammat, epilepsia, autismi, mielenterveyden häiriöt tai haastava käyttäytyminen. Kuitenkaan diagnostista luokitusta ei tulisi käyttää kehitysvammaisten ihmisten luokitteluun ihmisinä, vaan terveydentilan ja ongelmien hoitamiseen tarvittavien tietojen apuna. (Kaski ym. 2012:18-19.)

Kehitysvammaisuuteen liittyy vahvasti normaalisuuden periaate. Vammaisten ihmisten tarpeet ovat samanlaisia kuin muiden. Kehitysvammaisen integraatioksi ymmärretään, että

vammaiset ihmiset voivat ilman erottelua elää yhteiskunnan jäsenenä samoilla oikeuksilla sekä velvollisuuksilla kuin muutkin. Inklusio eli integraatio on tärkeä tekijä kehitysvammaisten normaaliudessa. Yhteiskunta ei pysty turvaamaan vammaisten ihmisten hyvää elämää, joten tarvitaan todellista inklusiota. Mukaan ottaminen on mahdollista vain vammaisuuden hyväksymisen, tiedon ja toimivien ihmissuhteiden avulla. Positiivinen erityiskohtelu on tärkeää. (Kaski ym. 2012: 148-149.)

Ihmisillä on joskus vääristynyt kuva kehitysvammaisista. Esimerkiksi lievän tasoinen kehitysvammaisen lapsi saattaa kyetä opiskelemaan normaalissa luokassa erityisopetuksen avulla. Jos hän saa erityisopetusta, syynä ei ole se, että hän on "kehitysvammaisen", vaan hänen tarpeensa aiheuttavat ne oppimisvaikeudet, joita hänellä on. Aikuisena hän saattaa pystyä asumaan itsenäisesti tai hieman tuettuna, monet kykenevät työhön ja heillä on hyviä sosiaalisia suhteita. He tarvitsevat useimmiten työssään opetusta ja ohjausta. (Kaski ym. 2012: 18-19.)

"Sosiaalinen vuorovaikutus on oppimisen ja kehityksen perusta, eivätkä sosiaaliset taidot voi kehittyä erillään lapsen kokonaiskehityksestä. Nämä taidot pohjautuvat erilaisiin motorisiin, kognitiivisiin ja kommunikaatiotaitoihin, ja parhaiten ne opitaan jokapäiväisen elämän vuorovaikutustilanteissa." (Kaski ym. 2012: 185.)

Leikki, musiikki, draama, tanssi- ja liikunta sekä luova toiminta auttavat kehitysvammaisten lasten kehitystä. Alla lyhyesti mainitaan minkälainen voimavara nämä harrastukset voivat kehitysvammaiselle olla. Leikki auttaa kehitysvammaisten lasten kokonaiskuntoutusta sekä kehitystä. Sen avulla lapset oppivat sosiaalisia taitoja, mutta myös kognitiivisia taitojen, motorian ja aistitoimintojen kehitystä. Musiikin kuunteleminen on suositeltavaa kehitysvammaisille iästä riippumatta. Tanssi ja liikunta antavat liikuntaharrastukselle lisätuen. Osalle se voi olla vapaa-ajan viettoa tai harrastus. Teatteriharrastuksessa ja erityisesti draamassa voi kokeilla ja nauttia erilaisia rooleja turvallisesti. Kehitysvammaiset kokevat myös esiintyjän ja yleisön välisen vuorovaikutuksen jännitteen ja ilon. Kuvataidetta voi hyödyntää osana kehityksen tukemista, sekä ihmisen oman arvontunnon kohottamisessa ja itsensä hyväksymisessä. Luova toiminta antaa ihmisille keinon ilmaista omaa kehoansa, aistejansa ja tunteitansa taiteen keinoin. Taiteen avulla voi purkaa tunteita. Luovan toiminnan avulla kehitysvammaiset ihmiset voivat kokea ja tunnistaa tunteita ja sitä kautta myös ymmärtää itseään. (Kaski ym. 2012: 196-200.)

Kasken (2012) kirjassa tulee esiin toiminnallisten menetelmien vaikutus varhaisvaiheeseen, mutta uskon, että toiminnalliset menetelmät antavat arjen virkistystä kaikille ihmisille iästä riippumatta.

Ympäristötekijät ovat tärkeitä ihmisten kasvatuksessa, mutta pelkkä virikkeinen ympäristö ei kuitenkaan riitä, vaan kaiken edistymisen perusta on vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa. (Kaski ym. 2012: 153.)

2. Kohtaamistaide

Clinical Art on hyvinvointia edistävä toimintatapa, joka on kehitetty 1990-luvulla Japanissa tukemaan dementiapotilaiden hyvinvointia. Vuodesta 2006 lähtien Laurea-ammattikorkeakoulu on tehnyt yhteistyötä Tohoku Fukushi -yliopiston ja Japan Clinical Art -yhdistyksen kanssa. Kohtaamistaide on Clinical Artistia muokattu, suomalaiseen kulttuuriin ja palvelujärjestelmään sopiva systeemi. (Pusa 2014: 6)

Clinical Art on alun perin tutkittu muistisairauden aivotoiminnan kannalta. Clinical Artin yksi tavoite on aktivoida aivojen oikeaa aivopuoliskoa, jossa hallitaan intuitiota sekä tunteita. (Kaneko 2009: 33). Erilaisten aistien käyttäminen sekä tunteiden herättäminen vaikuttaa oikeaan aivopuoliskoon. Niinpä moniaistisuus onkin yksi Kohtaamistaiteen periaate.

Kohtaamistaiteen taidetyöskentelyn prosessissa suositaan valintoja. Valintojen toiston kautta lisätään osallistujien päättämiskykyä. Taiteessa ei ole oikeita eikä vääriä valintoja. On vain valintoja, jotka pohjautuvat henkilökohtaisiin merkityksenantoprosesseihin. (Pusa 2010:11.) Taidetyöskentelyyn sisältyy valintojen tekemistä, kuten materiaalien, värien ja sommittelun suhteen. Taidetyöskentelyssä on yleensä useampia vaiheita. Taidetyöskentelyssä edetään askel askeleelta valmistuvaa taideteosta kohti. Taidetyöskentelyn koko prosessi kestää noin 60 minuuttia, jolloin tehdään teoksia kiireettömästi. (Leinonen & Koistinen 2014: 50.)

Kohtaamistaiteessa on kolme vaihetta, virittäytyminen, taidetyöskentely sekä arvostuskierros. Virittäytyminen on tärkeä osa Kohtaamistaidetta. Kohtaamistaiteessa virittäytyminen on aina tavoitteellista, taidetoimintaa tukevaa tai sitä kohti menevää. Kohtaamistaiteessa tavoitteet voivat liittyä ryhmän dynamiikkaan. Kohtaamisia tapahtuu väistämättä sekä yksilö- että ryhmätasolla. Virittäytyminen ei ole ainoastaan mukava ja hauska tapa. Virittäytyminen on reitti, joka ohjaa ryhmäläistä tavoitteen kannalta onnistuneeseen taidetyöskentelyyn. (Ahvaa & Vuorio 2014: 44)

Taidetyöskentelyssä sanallinen ohjeistus on monille ryhmille riittämätöntä, ja visualisoinnilla voi selkeyttää ohjeistusta. Ohjaaja näyttää konkreettisen esimerkin siitä, mitä ollaan tekemässä, ja miten erilaisia taidetyöskentelyn materiaaleja voidaan käyttää.

Ohjaajan tehtävänä on suunnitella ja valmistella työskentelyn eri vaiheiden toteutus etukäteen työparin kanssa. Tärkeää on myös asettaa tavoitteita. Ryhmän yhteisten tavoitteiden

lisäksi asetetaan ryhmäläisten henkilökohtaiset tavoitteet. (Leinonen & Koistinen 2011: 48-49.)

Kohtaamistaitteessa käytetään luonnon materiaaleja, joilla viritetään eri aisteja. Esimerkiksi os taidetyöskentelyssä piirretään hedelmiä öljypastelli-liidulla, tutustutaan hedelmiin tunnus-telemalla, haistelemalla ja maistelemalla niitä. Sitten vaiheittain piirretään hedelmiä Arvos-tuskierroksessa jokainen arvostaa toisten työtä, eikä töitä ole tarkoitus arvostella.

Kohtaamistaitteessa arvostuskierros on omalaatuinen piirre. Arvostuskierros on mahdollista järjestää monilla eri tavoilla, mutta sen periaate on kunnioittaa toisten työtä. Arvostuskier-roksella käydään läpi jokaisen taidetöitä. Vähintään ohjaaja antaa taidetoille konkreettista positiivisia kommentteja. Muut ryhmäläiset arvostavat myös toisten taidetöitä. Kohtaamistai-de tukee aktiivista kansalaisuutta, tasa-arvoisuutta ja kaikkien ihmisarvon kunnioittamista. (Ahos & Pusa 2014: 16.)

Kohtaamistaitteesta on hyötyä monille ihmisille. Vuonna 2007 lähtien Suomessa on järjestetty Kohtaamistaidetta sosiaali- ja terveydenhuollossa, esimerkiksi lastensuojelussa ja vammaisten parissa.(Ahos & Pusa 2012: 16.) Kohtaamistaitteen kautta jokainen voi ilmaista itseään. Japa-nilaisen Clinical Art yhdistyksen mukaan Clinical Artin kautta jokainen pääsee kokemaan il-maisun iloa, ja pääsee johtamaan omaa elämäänsä aktiivisesti (Japan Clinical Art Association 2004: 175). Kohtaamistaide on moniaistinen ja siihen kuuluu myös moninaisia luovia element-tejä varsinainen taidetyöskentelyn lisäksi kuten musiikkia, tanssia, liikuntaa ja draa-maa(Ahava & Vuorio 2014: 45-46).

Taiteen tekemisellä on erilaisia vaikutuksia. Arjessa ilon löytäminen luovuuden avulla tukee mielenterveyttä, rakentaa yksilöä henkisesti sekä auttaa kokemaan syvän onnellisuuden het-kiä. (Uusikylä 2014: 11.)

2.1 Kohtaamistaitteen ryhmän ohjaaminen

Kohtaamistaitteen ohjaajan tulee aina kohdata asiakkaat ennakkoluulottomasti ja kunnioitta-vasti riippumatta kansallisuudesta, uskonnosta, maailmankatsomuksesta, poliittisesta näke-myksestä, rodusta, ihonväristä, iästä, sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, yhteis-kunnallisesta asemasta, sairaudesta tai vammasta.(Ahos & Pusa 2014: 17.) Kohtaamistaitteen ohjaajana on tärkeä aina parantaa ohjaamisen taitoja. Työnohjauksessa ohjaaja tarkastelee työtapaansa, reflektoi sitä työparin kanssa ja tunnistaa omat rajoituksensa.(Ahos & Pusa 2014: 17.)

Ohjaajan ammatillisen kasvun prosessiin kuuluu

- 1) riittävät ammatissa tarvittavat tiedot ja taidot,
- 2) riittävä motivaatio
- 3) oman ammatin arvostus. (Ruishalme & Salvero & Siven & Välimäki 2002: 218-219.)

Ohjaajan tehtävä virittäytymisessä on, että ryhmän jäsenet motivoituvat, vapautuvat ja kokevat olonsa turvalliseksi. Kun ohjaaja valmistautuu itse tulevaan ohjaukseen, siitä tulee onnistunut. (Ahava & Vuorio 2014: 44) Ohjaajalta vaaditaan kykyä havainnoida osallistujien ilmeet, eleet ja kehonkieli. Näillä taidoilla on mahdollista tulkita osallistujien olotilaa sekä tarpeita. Osallistujien tarpeen mukaan ohjaajan tulee kannustaa ja tukea heitä. Ohjaajan yksi tehtävä on asettaa ryhmän yhteinen tavoite. Ohjaajan tulee suunnitella joka kerran teemat ja taidetyöskentelyn osuus. Tavoitteen asettamisessa sekä taidetyöskentelyn suunnitelmassa on tärkeää huomioida kohderyhmän tarpeet ja rajoitteet. (Leinonen & Koistinen 2014: 49.)

Arvostuskierroksessa ohjaajan tehtävänä on luoda jokaiselle osallistujalle kokemus, että heitä on arvostettu, ja jokainen kokee olevansa sekä tuottaja että saaja. Onnistunut arvostuskierros on positiivinen kierre. Osallistujan hyvä mieli, innostuneisuus ja avoin mieli omien töiden ja aikaisempien kriteerien suhteen konkretisoituu. Osallistujille annettu positiivien ja innovatiivinen arvostus antaa mahdollisuuden uskoa siihen, että taidetta on mahdollista katsoa monella eri tavalla. (Caven-Pöysä 2014: 56-57.)

Kohtaamistaitteen ohjaajalta vaaditaan kykyä keksiä uusia tapoja vaiheittaiseen taidetyöskentelyyn tai oppia uusia taidetekniikoita. Se ei ole helppoa. Joskus on tarve kehittää omia heikkouksia tai vahvistaa omia vahvuuksia. (Eronen 2014:34-35.) Eronen(2014) kertoo, miten voi saada inspiraatiota taiteeseen arjen vietosta. Materiaaleja voi kerätä esimerkiksi lehdistä, internetistä, luonnosta tai kirjoista. Sieltä voi poimia mielenkiintoista kuva- ja tekstimateriaalia. Niitä voi käyttää taidetyöskentelyn pohjaideana. Teknillinen kokeilu on tärkeää tehdä ennen varsinaista ryhmäkertaa. Vaikka olisi hyviä ideoita taidetyöskentelyyn, pienestä sattumastakin voi aiheutua odottamaton tilanne. Esimerkiksi paperi on yksinkertaisin, ja mahdollisesti eniten käytetty materiaali. Kun hankkii materiaalia, kaupassa on saatavilla satoja eri paperilaatuja. Kohtaamistaitteen ohjaajilla taidetyöskentelyn kokeilu itsenäisesti on tärkeää. Eronen(2014) kiinnittää erityisesti huomiota pintoihin; pinnan rakenteeseen, struktuuriin ja tekstuuriin. Kun tekee kokeiluja, tällöin luodaan uusia pohdintoja, ja mahdollisesti keksitään uusia ideoita (Eronen 2014; 36.)

Käytännöllisten asioiden valmistelu on myös tärkeää. Selkeä työnjako sovitaan ohjaajaparin kanssa. Suunnitelma kannattaa kirjoittaa ylös, jotta näkee aikataulun ja työskentelyn vaiheistukseen. Tilan esivalmisteluun täytyy varata aikaa. (Leinonen & Koistinen 2014; 50.) Jos to-

teuttamispaikka on iso, voidaan jakaa taidetyöskentelyyn ja lämmittelyyn omat tilat. Tärkeää on, että ohjaajat valmistelevat paikan mukavaksi, turvallisesti ja viihtyisäksi.

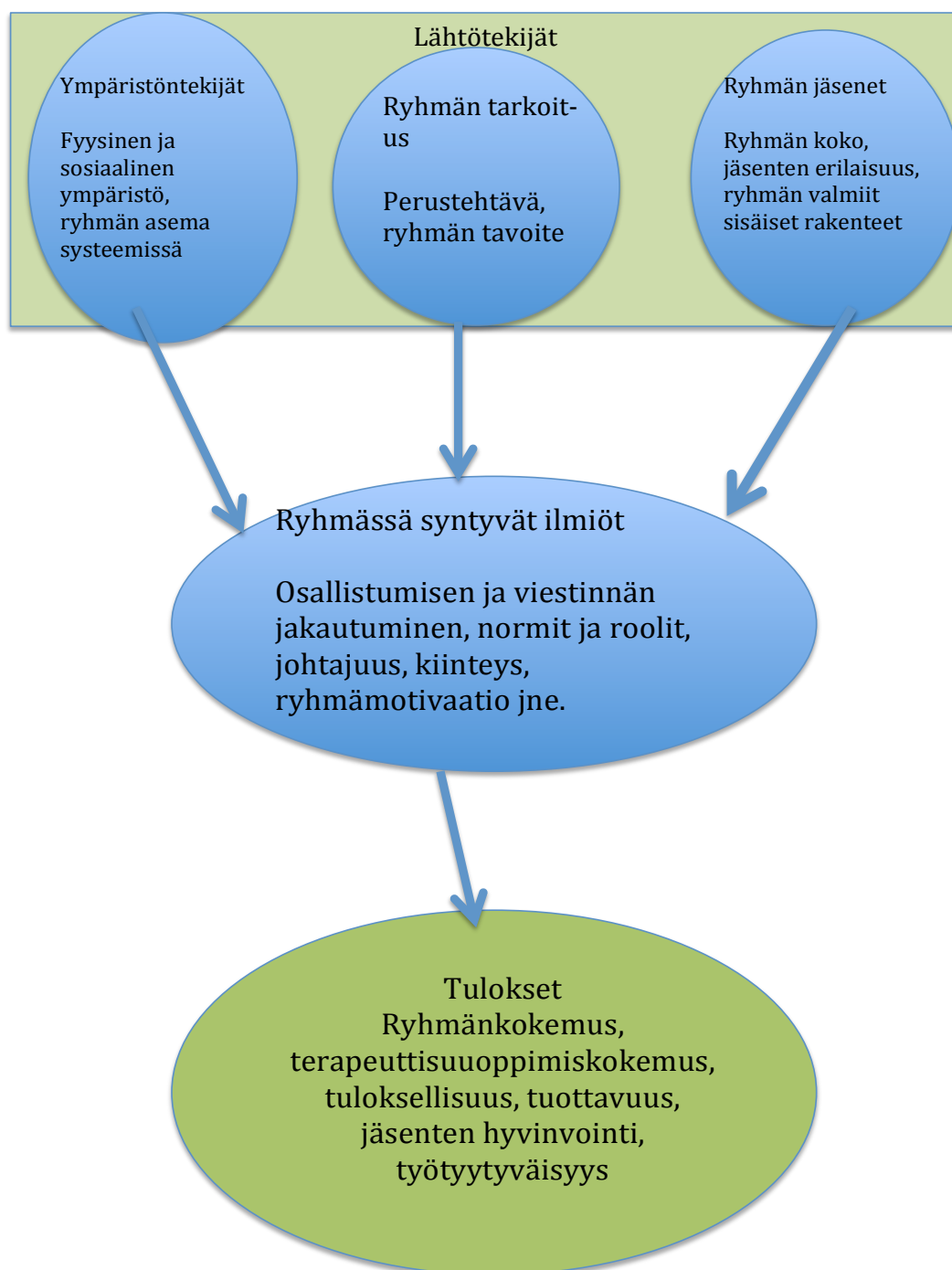
2.2 Ryhmän toiminta

Sosiaalipsykologiassa ryhmä käsitetään yhteen kokoontuneina ihmisinä joilla on tarkoitus, säännöt, vuorovaikutus, työnjako ja roolit sekä johtajuus. Nämä tekijät erottavat ryhmän satunnaisesta ihmisrykelmästä. Esimerkiksi junavaunussa istuvista neljä vieraasta ihmisestä tulee ryhmä silloin, kun heidän välissään on vuorovaikutus. Vuorovaikutuksessa on keskustelua sekä silmäpeliä, jolloin tavoitteeksi tulee ajan vietto. Sääntönä on harmittomien tarinoiden kertominen ja työnjako ilmenee siitä, että yksi puhuu ja muut kuuntelee.

Ryhmässä tapahtuu jäsenten välillä monenlaisia vaikuttavia voimia ja tunteita. Ryhmän sisäiseen dynamiikkaan kuuluu jäsenten tunteet ja teot jotka ovat huolellisesti ajateltu. Joskus tapahtuu myös tahattomia tekoja. (Niemistö 2000: 16.)

Ryhmässä ihmiset vaikuttavat toisiinsa, mitä kutsutaan vuorovaikutukseksi. Heidän välille syntyy vastuu toistensa käyttäytymisestä. Sen mukaan he tulkitsevat tilannetta. Esimerkiksi jos näkee kadulla keski-ikäisen naisen, jolla on kartta kädessä ja joka katselee ympäriinsä huolestuneena. Kadun kulkija arvelee, että nainen on eksynyt. Kadun kulkija voi auttaa häntä keskustelemalla, jolloin kulkijan tulkinta johtaa toisenlaiseen vuorovaikutukseen. Jos kadun kulkija pitää naista epäilyttävän näköisenä, kulkija saattaa tulkita naisen ryöstäjäksi. Vuorovaikutuksesta ei aina välttämättä seuraa hyvää tarinaa, vaan se johtaa joskus taisteluun tai pakkoon. Joskus väärinkäsityksiä sekä ristiriitoja tapahtuu erilaisten merkityksen takia. Ryhmä on jatkuvaa vuorovaikutustekojen ja vaihtuvien tilanteiden virtaa. (Niemistö 2000: 18-19.)

Ryhmä muuttuu ryhmän prosessin aikana jatkuvasti. Ryhmäprosessiin sisältyy vuorovaikutus, episodi ja istunto, jotka muodostavat ryhmän ajallisen keston tekijät. Niemistö(2000) kutsuu tätä ryhmäprosessiksi. Yleensä jokaisessa ryhmätoiminnassa pääsääntöisesti syntyy kysymyksiä vuorovaikutuksen tuloksena. 1960-luvulla jo käsitettiin ryhmätoiminnan kolme tekijää. Ne ovat lähtötekijät, ryhmässä syntyvät ilmiöt ja tulokset. (Niemistö 2000:20-21.)

Kuva1: Ryhmän ehdoista ja ryhmäprosesseista(Niemistö 2000:21.)

Lähtötekijät vaikuttavat ryhmän kehitykseen. Lähtötekijöitä ovat ryhmän rajat, jossa se voi toimia, ja mitä se voi saavuttaa. Ryhmässä syntyvät ilmiöt tarkoittavat ryhädynamiikkaa. Ryhmässä syntyvät ilmiöt tahallista sekä tahattomista teoista, ja niitä tapahtuu jäsenten osallistumisessa ja vuorovaikutuksessa. Tulokset ovat ryhmän sisäisiä tai ulkoisia saavutuksia. (Niemistö 2000: 21-22.)

Ryhmätoiminnan järjestämiseksi on tärkeintä kokoontumispaikka. Ryhmän perustehtävän mukaan etsitään sopiva kokoontumispaikka. Useimmat tavoitteelliset ryhmät tarvitsevat fyysisesti suljetun tilan, jotta voi työskennellä rauhassa ilman häiriötekijöitä. (Niemistö 2000:51.) Kohtaamistaideryhmä suositetaan järjestettäväksi suljetussa paikassa, missä osallistujat pystyvät keskittymään taidetyöskentelyyn. Myös suljettu tila antaa turvallisuuden tunteen. Osallistujat pystyvät ilmaisemaan tunteitaan vapaasti. (Niemistö 2000: 67.)

Ryhmänohjaamisessa ohjaajan työ alkaa jo ennen ryhmän muodostamista. Työntekijöiden kehittämiseen tarkoitettussa ryhmäkoulutuksessa työnantaja tarjoaa ryhmäkoulutuksen. Ryhmä muodostetaan niin, että osallistujat ilmoittautuvat koulutukseen. Ohjaaja myös itse voi perustaa ryhmän. Kun ohjaaja on tehnyt sopimuksen yhteistyökumppanin kanssa, sekä sopimukseen johtaneen neuvottelun jälkeen suunnitellaan ryhmätyön yksityiskohdat. (Niemistö 2000: 68-69.)

Ryhädynamiikan tutkija Bruce Tuckman on tutkinut 1960-luvulla ryhmän kehityskuvauksia. Tuckman oli kehittänyt ryhmän nelivaiheista mallia. Hän lisäsi vielä viidennen vaiheen kymmenen vuotta sitten, kun hän teki tieteellisiä tutkimuksia. Ryhmän kehitysvaiheet ovat seuraavat:

1. Ryhmän muodostusvaihe, forming. Ryhmän vuorovaikutus ei vielä tapahdu avoimesti. Jäsenet ei vielä uskalla ilmaista itseään vapaasti.
2. Kuohuntavaihe, storming. Ryhmässä alkaa näkymään konfliktia ja polarisoitumista. Esimerkiksi ryhmäläiset uskaltavat olla eri mieltä kuin muut jäsenet tai ohjaajat.
3. Yhdenmukaisuusvaihe, norming. Ryhmäläisten yhteenkuuluvuuden tunne kehittyy vuorovaikutussuhteissa. Jäsenet alkavat hyväksymään toistensa ominaisuuksia, ja haluavat pysyä ryhmäkokonaisuutena. Ryhmässä syntyy harmoniaa, joka vähentää konfliktia. Ryhmän ilmapiiri on avoimempia ja kevyempi.
4. Hyvin toimiva ryhmä, performing. Ryhmä toimii kokonaisuutena. Jäsenten välinen vuorovaikutus on ongelmaratkaisun väline.
5. Lopetus, adjourning. Ryhmä toimintaa loppuu ja jäsenet hyvästelevät toisensa. Jäsenten tunteissa saattaa olla surua ja haikeutta. (Niemistö 2000: 160-162.)

3. Kehitysvammaiset ja taide

Luovuutta ei ole varattu tietyille ihmisille, se kuuluu kaikille. Luovuuden alla kaikki ihmiset on yhtä arvokkaita, eikä heidän tarvitse pelätä epäonnistumista. Kehitysvammaisilla tunnetilan ymmärryksen taso on erilainen. Ympäristöstä saadut paineet, huono virkeystila ja epäonnistumisen kokemukset aiheuttavat henkisiä paineita. Taiteen avulla tukemisella autetaan kehitysvammaisten oman identiteetin rakentamista sekä itsetunnon lisäämistä. (Ahonen 97-98.)

Taide rikastuttaa elämää monin tavoin. Taiteen kokeminen ja tekeminen liittyy olennaisesti tunne-elämään ja itsensä toteuttamiseen. Taiteen avulla voi ilmaista itseä monipuolisesti, myös ilman sanoja. Jokainen ihminen on luova ja osaa toteuttaa itseään, jos saa siihen mahdollisuuden, aikaa, harjoitusta ja ohjausta. Luoviin toimintoihin osallistuminen, itseilmaisu draaman, musiikin tai liikkeen avulla, erilaisiin kädentaitoihin ja tekniikoihin tutustuminen sekä kirjallisuuteen, elokuvaan ja teatteriin perehtyminen rikastuttavat elämää ja antavat vaihtelua arkipäivään. (Laine & Ruishalme & Salervo & Siven & Välimäki 2004: 302-303.)

Huutilaisen mukaan musiikin kuunteleminen herättää ihmisissä subjektiivisen kokemuksen, joka riippuu esimerkiksi kulttuurista, musiikkimausta, iästä, emotionaalisesta tilasta, viireystilasta ja monista muista tekijöistä. Musiikki tarjoaa tapoja käsitellä monenlaisia tunteita. Kuuntelemalla musiikkia ja erityisesti itse soittamalla ja laulamalla voidaan mennä mukaan monenlaisiin tunnetiloihin, ja sitä kautta voi oppia uutta omista reaktioista ja tuntemuksista erilaisissa tunnetiloissa. (Huutilainen 2011: 40-41.)

4. Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää Kohtaamistaiteen toteuttamisessa huomioitavia asioita, kun asiakasryhmänä on kehitysvammaiset. Toinen tavoite oli oman Kohtaamistaiteen ohjaamistaidon kehittäminen. Lisäksi ryhmän tavoitteena oli lisätä yhteisöllisyyttä ja tuoda taiteen tekemisen iloa osallistujille.

Kohtaamistaide sopii eri asiakasryhmille ja sitä on toteutettu vanhusten, lasten, työhyvinvoinnin ja kehitysvammaisten ryhmissä. Kohtaamistaiteen ohjaamisen periaate on lisäksi, että jokaisessa ryhmässä ohjaamisen kannalta täytyy huomioida yksityiskohtia, miten ohjataan. Sen mukaan ohjaajan kannattaa soveltaa taidetyöskentelyn tapoja sekä suunnitelmaa.

Toinen tavoitteeni on kehittyä Kohtaamistaiteen ryhmän ohjaamistaidoissa. Kohtaamistaiteen ohjaaminen vaatii monialaisia taitoja. Taiteen ohjaamisen lisäksi vaaditaan kykyä havainnoida asiakkaita samanaikaisesti, kun ohjataan taidetyöskentelyä. Japanin Clinical Art -yhdistyksen

toiminnanjohtaja Kyoko Nishida(2009) kertoo, että Clinical Art- ohjaajan yksi tärkeä taito on havainnointikyky. Asiakkailta ei ole samanlainen olotila joka päivä. Esimerkiksi joku päivä asiakas näyttää vähän väsyneeltä tai motivaatio on laskenut. Tällaisessa tilanteessa ohjaaja osaa tulkita heti asiakkaan tilannetta, ja tukea asiakasta tilanteiden mukaan. Toisaalta, kun asiakas tulee sisään iloisena, silloin ohjaajan kannattaa kysyä, onko asiakkaalle tapahtunut jotain hyvää. Näin osallistujien kanssa voi jakaa tuntemuksia. Se on yksi syy, miksi osallistuja nauttii taiteen tekemisestä, ja mikä nostaa asiakkaan motivaatiota jatkaa osallistumista toimintakertoihin. (Nishida 2009: 142.) Taiteen ohjaamisessa ohjaajalta vaaditaan taiteen tekemiseen liittyviä tietoja, tekniikkaa sekä luovuutta. Kohtaamistaiteen ohjaajan yksi tärkeä vastuu on, että hän suunnittelee taiteen tekemistä. Jos ohjaajilla on mahdollisuus itse harrastaa taidetta; kuvataidetta, draamaa, musiikkia, tanssia, runoilua, kirjoittamista jne. arjessa, saattaa se auttaa suunnittelemaan uudenlaista taiteen tekemistä.(Aho & Pusa 2014:16.)

5. Kohtaamistaiteen ryhmän tavoitteet ja suunnitelma

Opinnäytetyöni keskittyy Kohtaamistaiteen toiminnallisen ryhmän ohjaukseen, joka on toteutettu kehitysvammaisten asuntolassa Ruusuhaassa. Kohtaamistaite-tuokioita oli 7 kappaletta, sekä lisäksi järjestimme taidenäyttelyn avajaistilaisuuden. Ryhmän koko oli 8 henkilöä. Ruusuhaassa on järjestettyä ryhmätoimintaa joskus, ja asukkailla on omia harrastuksia. Kohtaamistaiteen toteutuksen aikana ei ollut viikoittaista säännöllistä ryhmätoimintaa. Me ohjaajina asetimme ryhmän tavoitteeksi lisää yhteisöllisyyttä ja tuoda arjen iloa sekä virkistystä taiteen tekemisen kautta. Taiteen tekeminen piristää mieltä ja muutenkin yhdessä oleminen auttaa.

Kuitenkin Ruusuhaan asukkaat olivat jo tutustuneet toisiinsa hyvin. Ryhmän toiminnan aikana näimme myös huumoria asiakkaiden kesken. He tietävät myös toisten aikataulut hyvin. Myös he huolestuvat, jos joku on myöhässä. Kohtaamistaite-ryhmän järjestäminen tekee sosiaalisen ajanvieton rutiiniksi. Uskoimme, että he löytävät kavereistaan sekä itsestä uusia puolia.

5.1 Toteuttamisaika, paikka ja osallistujat

Opinnäytetyön toiminnan paikka on kehitysvammaisten ryhmäkoti Ruusuhaaka, mikä sijaitsee Vantaan Rekolassa. Vantaan Ruusuhaakayhdistys ry on perustettu vuonna 2009. Yhdistyksen jäseniä ovat ryhmäkodin asukkaat, asukkaiden perheet ja muut sukulaiset. Kaikkiaan jäseniä on noin 30. Ruusuhaassa on kahdeksan asukasta, ja he ovat lievästi kehitysvammaisia aikuisia. Asukkaat ovat iältään 25-50 -vuotiaita. Asukkaiden vanhemmat aktiivisesti perustivat Ruusuhaan. Ruusuhaaka lupaa asukkaille oman turvallisen kodin, huolenpitoa ja turvallisuutta. Ryhmäkoti on yksityinen ja ryhmäkodin ohjaajina sekä työnantajana toimii Vantaan Ruusuhaakayhdistys ry. Ruusuhaan kiinteistöosakeyhtiö on perustettu hoitokodin rakentamista ja ra-

kennuksen ylläpitoa varten. Asukkaiden vuokrista sekä ruokakustannuksista vastaa Vantaan kaupunki. (Ruusuhaka.)

Osa asukkaista opiskelee ja osa asukkaista käy töissä tai päivätoiminnassa. Kahdella asukkaalla on kokemusta kuvataiteesta, neljällä asukkaalla on musiikki-harrastus, yksi asukas harrastaa urheilua, ja yksi asukas harrastaa käsityötä.

Kohtaamistaiteen ryhmän osallistuminen toimintaan oli täysin vapaaehtoista, ja jokaisella oli oikeus lähteä kesken toiminnan tai lopettaa kokonaan osallistuminen. Kohtaamistaide-ryhmän toiminta alkoi 30. syyskuuta ja päättyi 11. marraskuuta 2014. Toimintaa oli kerran viikossa, ja yksi kerta kesti noin puolitoista tuntia. Ryhmäkerta oli yhteensä seitsemän kertaa ja lisäksi järjestin taidenäyttelyä. Ruusuhaan sekä ohjaajien aikatauluhankaluuksien takia järjestimme yhteensä seitsemän toimintakertaa sekä lisäksi järjestimme taidenäyttelyn. Kaikki ryhmäkodin asukkaat osallistuivat Kohtaamistaide-ryhmään. Ryhmässä oli viisi miestä sekä kolme naista. Osallistujista yksi muistisairas ja yksi puhevammaisen asiakas. Jatkossa osallistujien nimet merkitään anonyymisti tunnisteilla: N1, N2, N3, M1, M2, M3, M4, M5. N-kirjain tarkoittaa naista ja M-kirjain miestä.

Kohtaamistaiteen ohjaajana toimi kanssani Anni Lehtikunnas. Hän on myös suorittanut Kohtaamistaiteen ohjaajan koulutuksen vuonna 2014. Hän myös tekee opinnäytetyötä Kohtaamistaiteesta, mutta hänen kohderyhmänsä on varhaiskasvatusikäiset lapset. Kohtaamistaiteen ohjaamiseen vaaditaan kaksi ohjaajaa, joten me teimme yhteistyötä. Lehtikunnas toimi si-vuohjaajana toimintakerroillani. Minä puolestani toimin kakkosohjaajana Annin toimintakerroilla. Hän ohjasi kanssasi, sekä havainnoi osallistujia sekä minun ohjaamisen taitojani.

5.2 Ryhmäkertojen suunnitelma

Toiminta alkoi asukkaiden illallisen jälkeen. Illallinen alkaa tiettyyn aikaan, mutta asukkaat saapuvat eri aikoihin kotiin. Kohtaamistaide-ryhmä on aina joka toinen tiistai, ja joka toinen keskiviikko. Odottaessa asukkaat useimmiten keittävät kahvia tai teetä. Luonnollisesti meidän toimintamme alkoi kahvia juoden sekä jutustellen. Ennen lämmittelyvaiheen aloittamista meidän toiminta aloitetaan aina kuulumiskierroksella. Jokainen kertoo, millä mielellä tuli Kohtaamistaide-ryhmään. Osa kertoo sanallisesti, ja osa kertoo kuvien avustamana (Kuva 1).

Jokaisen toimintakerran jälkeen Annin kanssa täytimme osallistujien havainnointi-lomakkeen. Pohdimme mikä oli onnistunut, sekä mitä voisi kehittää ensi kertaan.

Koko Kohtaamistaide-projektin päätyttyä järjestimme taidenäyttelyn. Laitoimme ryhmäkodin käytävälle asukkaiden tekemät työt, ja kutsuimme heidän läheiset osallistumaan näyttelyyn. Arvioinnin jälkeen keräsin jokaisella kerralla osallistujilta palautetta.

Olin suunnitellut Kohtaamistaide-sessiota muutama kertaa etukäteen. Muokkasin joskus suunnitelmaa. Reflektoin mitä oli noussut edellisestä kerrasta, tai osallistujien toiveiden mukaan.

Suunnittelin ensimmäinen kerran taidetyöskentelyn hieman yksinkertaisesti. Silloin en ole vielä tiennyt konkreettisesti ryhmäläisten osaamiskykyä sekä taiteen kokemusta. Kun ensimmäisellä kerralla sain pohjatiedot asuntolantyöntekijöistä, heillä ei ollut niin paljon kuvataiteen kokemusta. Rakensin taidetyöskentelyt monipuolisesti ja vaihteittaisesti eteneväksi niin, että joka kerralla oli enemmän tekemistä.

6. Arviointiaineistojen hankinta ja analysointi

Arviointiaineistot on kerätty asuntolan työntekijöiltä, osallistujilta, osallistujien omaisilta ja toiselle ohjaajalta. Lisäksi aineistona ovat tekijän muistiinpanot. Aineiston keruun menetelminä oli sähköpostikysely, haastattelu, keskustelu sekä sanallinen palaute.

Taulukko2: Aineistojen keruu tapa

Keneltä	Tarkoitus	Miten kerätty	Tavoite
Asuntolan työntekijä	Pohjatiedot Osallistujien toimintakyvyt	Kysely lomake Sähköposti, Suullinen	Ryhmän tavoite
Asuntolan työntekijä	Palautetta Kohtaamistaiteesta	Kysely Sähköposti	Opinnäytetyön tavoite
Osallistuja	Kokemukset osallistumisesta ryhmään	Teema haastattelu	Opinnäytetyön Ryhmän tavoite
Osallistuja	Tunnetila ennen ja jälkeen	Loppu keskustelu jokaisen toimintakerran jälkeen	Ryhmän tavoitteiden saavuttamisen arviointi
Osallistujien omaisilta	Näyttelyn palaute	Kysely Sähköposti	Ryhmän tavoite
Kohtaamistaiteen ohjaaja	-Ohjaajan parin palaute - Omat muistiinpanot	Suullisesti Kirjallisesti	Opinnäytetyö Oman oppiminen tavoite
Kohtaamistaiteen ohjaaja	Osallistujien toiminnan aikaan havainnointi	Havainnointilomake	Opinnäytetyö Ryhmän tavoite

Asuntolan työntekijöiltä oli kerätty osallistujien pohjatiedot kyselylomakkeella ennen toiminnan aloittamista. Kyselylomake oli puolistrukturoitu kysely ennen Kohtaamistaide-ryhmän aloittamista. Kysymyksissä panostettiin asiakkaiden perustietoihin. Taidenäyttelyssä sain suullista palautetta projektin kokonaisuudesta. Lopuksi lähetin sähköpostilla puolistrukturoituja kysymyksiä asuntolan työntekijöille heidän mielipiteistä ja ohjaamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Keräsin osallistujilta palautteen jokaisen taidesession jälkeen keskustelemalla ja prosessin päätyttyä pienryhmähaastatteluilla. Joka kerran Kohtaamistaide-session jälkeen kysimme osallistujilta palautetta taidetyöskentelystä. Taidenäyttelyn jälkeen kävin Ruusuhaassa järjestämässä kolmessa ryhmässä haastattelut osallistujille. Osallistujien omaisilta sain suullista palautetta taidenäyttelyssä sekä erikseen sähköpostilla. Olimme täyttäneet havainnointilomakkeen jokaisen kerran jälkeen. Lisäksi sain Annilta kirjallista palautetta projektin lopussa ryhmäläisten havainnoinnin sekä ohjaamisen kokonaisuudesta.

Näiden aineistojen avulla pyrin arvioimaan onko tutkimuksen tavoitteet toteutuneet.

Yllä olevassa taulukossa näkyy aineisto, ja keneltä ja millä tavalla se on kerätty. Taulukko on aikajärjestyksessä niin, että ylimpänä on ensimmäiseksi tehty aineiston keräys. Kaikki kyselyt ovat puolistrukturoituja kyselyitä. Analyysin tapana käytin sisällönanalyysin menetelmää. Aineistona oli osallistujien havainnointilomakkeet, haastattelut ja omat muistiinpanot.

Sisällönanalyysi on tapa toimia, millä voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentteja ovat kirjalliseen muotoon saatettu materiaalia eli kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, haastattelut, keskustelut, dialogit ja raportit. Täysin strukturoimaton aineisto sopii hyvin sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012:103.)

Sisällönanalyysillä selkeytetään ja luokitellaan haja-aineistoa luomaan yhtenäistä informaatiota. Siitä luodaan luotettavia johtopäätöksiä. Laadullisessa aineiston käsittelemisessä ensin hajotetaan aineisto osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla. Analyysi prosessi etenee kirjoittamalla aineisto analysoitavaksi siten, että määritellään mitä on olennaista tutkimukselle. Sen jälkeen ryhmitellään ja yhdistetään tieto luokkiin. Ryhmittelyssä etsitään aineiston samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Aineistosta valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2012: 110-111.)

7. Toimintakerrat

Meillä oli selkeä työnjako. Minä suunnittelin kaikki toimintakerrat, sekä ohjasin toimintakerroja. Anni oli mukana kaikissa toimintakerroissa. Hän oli tukena sekä henkisesti, että käytännössä ohjaamisessani. Taideryhmän ohjaaminen ensimmäistä kertaa on jännittävää ja haastavaa (Niiniö 2014: 23). Ensimmäiset pari tai kolme kertaa olin jännittänyt ryhmän ohjaamista. Annin läsnäolo auttoi laskemaan jännitystä. Hän myös auttoi ohjaamaan osallistujia, kun he tarvitsevat yksilöllistä tukea vaikeissa kohdissa. Hän auttoi myös täydentämään työskentelyn selittämistä, ja minun sekä osallistujien välistä kommunikaatiota.

Joka kerta aloitettiin kuulumiskierroksella, jonka jälkeen siirryttiin virittäytymiseen, taidetyöskentelyyn ja lopuksi arvostuskierrokseen. Arvostuskierroksen jälkeen kysyin kaikilta osallistujilta Kohtaamistaidetuokiosta palautetta. Palautteessa kysytään mikä oli heidän mielestä miellyttävintä tämän kerran tuokiassa. Lopussa annetaan kaikille yhteiset aplodit. Tällä tavalla asiakkaille muodostuu selkeä käsitys aloituksesta ja lopetuksesta.

7.1 Ensimmäinen kerta. Öljypastelliliidut

Kun me saavuimme paikalle, ryhmäkodin työntekijä kertoi meille lyhyesti osallistujien pohjatiedot. Olin lähettänyt etukäteen kyselyn sähköpostilla asukkaista. Perehtyminen täydentyi kyselyllä. Ensimmäisellä kerralla yksi ryhmäkodin työntekijöistä pääsi tutustumaan Kohtaamistaitteeseen.

Me ohjaajat teimme osallistujille nimilaput, ja laitoimme ne valmiiksi pöytiin.

Ensimmäisen kerran ohjaajina tavoittemme oli tutustua taiteen tekemiseen.

Lämmittely-vaiheessa kerroin lyhyesti, mikä on Kohtaamistaide ja pidimme esittelykierroksen. Taidetyöskentelyssä käytimme välineenä öljypastelliliituja. Ensin jokainen valitsi yhden värin tämän hetken olotilan mukaan. Kokeilimme A4-paperille liidun käyttöä. Kaikille osallistujille kuitenkin liitu oli tuttu väline, ja jokainen osasi käyttää sitä. Kokeilukappaleen tekeminen näytti mahdollisuuden muuhunkin kuin vain suorien viivojen piirtämiseen. Ensin piirsimme normaalin viivan, jonka jälkeen paksumman viivan, heikon viivan, voimakkaan viivan, aaltomaisen viivan ja niin edelleen. Viivan piirtäminen madaltaa kynnystä.

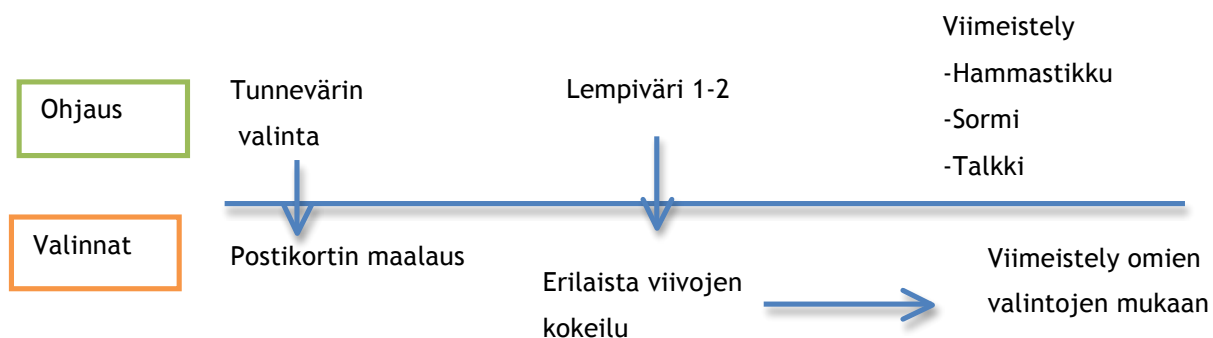
Taidetyöskentelyssä aiemmin valitut liidun lisäksi jokainen valitsi toisen värin. Tällä kerralla värin valitsemisen peruste oli oma lempiväri. Postikortin kokoinen paperi täytettiin kahdella värillä. Kun on paperi oli täytetty, sen päälle tiputeltiin talkkia, ja nenäliinalla kiilloimme pinnan. Talkin laittamisen jälkeen oli vielä mahdollisuus täydentää töitä. Hammastikulla raapimalla voi lisätä kuvioita tai sormella voi pehmentää värejä.

Arvostuskierroksella katsoimme vuorotellen piirustuksia, ja annoimme positiivista palautetta jokaisesta työstä. Tekijät myös kertoivat omista töistään. Ryhmäläiset jakoivat avoimesti ajatuksia ja tuntemuksista taiteen tekemisestä. Mistä he ovat saanut ideoita viimeiseen täydennysvaiheeseen. Pari osallistujaa kertoi, että heidän taideteoksen taustalla oli rakkaus. Rakkaus ystäväpiiriin, puolisoon ja muihin läheisiin.

Loppupiirissä kysyimme jokaiselta, mistä he pitävät ja mitä he toivovat tulevalle kerralle. Jotkut halusivat käyttää vesivärimaalausta. Kaikki olivat tyytyväisiä omaan työhönsä. He kysyivät, milloin on seuraava kerta ja mitä tehdään. Me vastasimme että se on ensi viikon keskiviikkona ja taidetyöskentely on vielä salaisuus.

Kaikki olivat innoissaan heti alusta, paitsi yksi osallistuja. Hänellä oli itsekritiikkiä piirtämisestä. Annoimme hänelle aikaa seurata tilannetta ihan rauhassa. Kerran hän poistui tilasta, kävi vessassa, mutta hän tuli takaisin seuraamaan tilannetta. Postikortin kokoisen paperin oli myös tarkoituksena madaltaa osallistujien kynnyksiä. Kun jokaiselle jaettiin paperia, aiemmin pelokas osallistuja, joka ei ollut uskaltanut kokeilla harjoitusta, nappasi heti punaisen värin ja lähti täyttämään paperia. Kohtaamistaitteen ohjaaja -kurssilla mainittiin että, ”taide”-sana herättää monille ihmisille paineita.

Saimme lopussa palautetta myös asuntolan työntekijöiltä. Ohjaamisessa minun täytyi huolehtia kielen käytöstä, että se on konkreettista sekä selkeää. Joidenkin osallistujien on vaikea ymmärtää esimerkiksi kysymystä ”mitä mieltä olet tästä kerrasta?”. Tämän kysymyksen voi muotoilla esimerkiksi ”pidätkö piirtämisestä tai arvostuskierroksesta?”.

Kuva2: Ensimmäinen toimintakerta prosessin eteneminen

7.2 Toinen kerta: Omakuva-kollaasi.

Toisen kerran ohjaajina tavoitteemme oli osallistujien voimaatuminen.

Aloitukset oli heti asukkaiden ruokailun jälkeen, he eivät ehtineet juoda teetä tai kahvia. He kysyivät juodaanko kahvia. Me päädyimme siihen että, aloitamme lämmittelykierroksen juomalla kahvia.

Ennen kuin aloitimme lämmittelyä me keskustelimme ryhmän säännöistä. Ryhmässä mietimme, mitä kannattaa huomioida tässä ryhmässä, ja mikä on tärkeitä kun pidetään Kohtaamisaikataide-ryhmää. Ryhmästä tuli spontaanisesti ajatuksia. Esimerkiksi kannattaa kunnioittaa toisten mielipiteitä, ei keskustella muista asioista ryhmän aikana. Kirjoitin isolle paperille ylös asioita, ja ryhmäläiset allekirjoittivat säännöt väriliidulla.

Lämmittelyssä kiersi pieni pussi, jonka sisällä on suklaata. Emme kertoneet mitä pussin sisällä on. Kaikki sulki silmät ja ottanut pussista suklaata sulkemalla silmät. Paitsi yksi osallistuja sanoi, että hän on dieetillä. Ehdotin salmiakkia suklaan sijaan, mutta hän ei suostunut. Kun kaikki olivat ottaneet suklaata, he saivat maistella ja ohjasin samalla, että he ajattelevat, että mitkä asiat ovat heille tärkeitä. Tärkeä asia voi olla esimerkiksi mikä tahansa harrastus, henkilö tai ruoka.

Taidetyöskentelyssä kaikki tekivät ensin harjoituskappaleen. Jokainen valitsi lehdestä 2-3 kuvaa, mitkä ovat heille tärkeitä. Sen jälkeen siirryimme omien kasvojen tekemiseen.

Taidetyöskentelyssä ohjasimme osallistujia miettimään, mikä on tärkeää itselle ja etsimään siihen liittyviä kuvia aikakauslehddestä. Kasvoihin saa osia lehdistä; nenä, silmät ja huuli. Kun kaikki osat oli leikattu, liimataan kasvojen osia taustapaperille. Taustapaperin sai valita eri väreistä, tekstuurista tai koosta. Neuvoin myös kuinka voi piirtää hiukset värikynällä tai käyttämällä villaa.

Muutamit osallistujat olivat valmiina nopealla tahdilla, ja heillä oli paljon aikaa odotella muiden työn valmistumista. Kysyimme, haluavatko he vielä tehdä toisen työn. Toinen aloitti tekemään vapaamuotoista kollaasia, ja toinen sanoi että hänelle riittää ja haluaa seurata muiden työskentelyä. Kun kaikki olivat valmiina, ohjasin vielä viimeistelemään omia töitä. Jotkut olivat leikanneet koko työn uuteen muotoon, kun taas toinen piirsi muotoja väriliidulla.

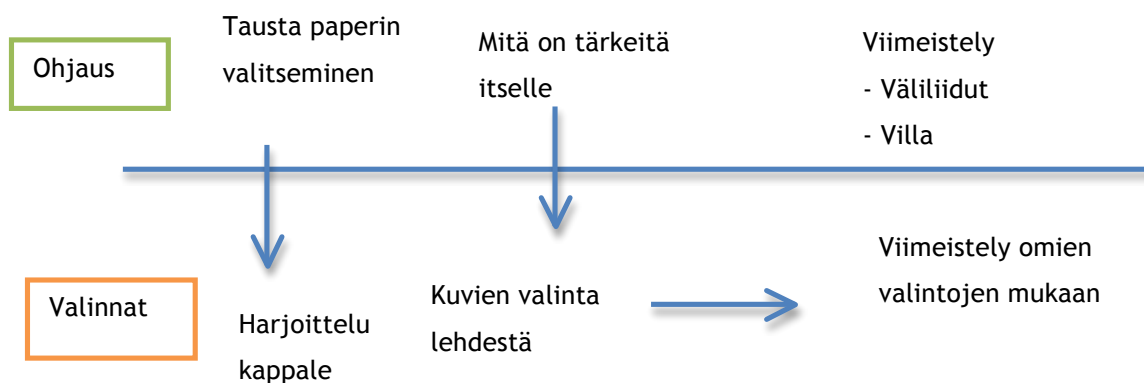
Arvostuskierroksessa jokainen valitsi yhden työn, jota hän haluaa jakaa ryhmän kanssa. Tällä kerralla aloitimme käyttämällä tukikuvia (Kuva 2). Niiden avulla jokainen voi antaa työstä konkreettisempaa positiivista palautetta. Tukikuva oli hyödyllinen myös sellaisille osallistujille, joilla on vaikeuksia suullisessa vuorovaikutuksessa. Kaikki eivät olleet niin keskittyneitä.

Kaikki näyttivät olevan hieman omissa ajatuksissaan. Vain pari osallistujaa spontaanisesti aloitti keskustelun. Kaikki kommentoivat valitsemaansa työtä vuorollaan.

Jokainen teki harjoituskappaleen sekä varsinaisen kappaleen. Myöhemmin Annin kanssa pohdiskelimme, ettei tässä taidetyöskentelyssä olisi tarvinnut harjoituskappaletta.

Osallistujien oli vaikea ymmärtää ohjeita. Ajatuksena oli, että jokainen leikkaa lehtien kuvista kasvojen eri osia kuten nenä, suu, korvat tai silmät. Jokainen tekee omat kasvot käyttäen kuvaleikkeitä. Jotkut olivat leikanneet koko ihmisen vartalon lehdestä. Jotkut ei suostunut etsiä kuvia olleenkaan, koska lehden teema ei ollut sopiva. Miespuoliset osallistujat eivät suostuneet etsimään kuvia naisten muoti- tai sisustus-lehdestä. Me ohjasimme, että he voivat katsoa yhtä sivua kokonaisuutena, ja löytää yksityiskohtia taustakuvasta. Esimerkiksi naisten vaatemainosten taustakuvasta löytyy huonekaluja, miespuolisia kadun kulkijoita, tai ruokaa. Yritimme myös kannustaa osallistujia katsomaan muita lehtiä ja mainoslehtiä.

Vaikka ensimmäisen työn tarkoitus oli harjoitella, joillain kesti tosi pitkään. Aikaa menee yksityiskohtien koristeltuun todella paljon. Oli vaikea siirtyä seuraavaan vaiheeseen. Loppupii- rissä aika monet sanoivat, että taidetyöskentely oli vähän outoa. Muutamat osallistujat kokivat, että he eivät ymmärtäneet taidetyöskentelyn ideaa, tai he tekivät työtä nopeasti. Heidän täytyy odottaa pitkään kaikkia muita. Me suosittelimme, että he tekevät toisen. Toisessa taidetyöskentelyssä osallistujat voivat leikata ja liimata kuvia vapaasti. Taidetyöskentelyn alussa asukkaat näyttivät olevan ymmällään. Loppupii- rissä osallistujat antoivat positiivista palautetta taidetyöskentelystä, toisaalta he kokivat taiteen oudoksi. Yksi osallistuja ei suostunut puhumaan arvostuskierroksessa eikä loppupii- rissä. Työntekijä kertoi, että hän on ilmeisesti ujo, eikä hän uskalla vielä puhua meille.

Kuva3: Toinen toimintakerta prosessin eteneminen

7.3 Kolmas kerta: Vesivärit

Ohjaajina tavoitteemme oli aistien herättely. Aloitimme kahvin juomisella sekä keskustelimme vapaasti. Kuten Kohtaamistaiteen ohjaajan käsikirjassa tuli esiin, lämmittelyssä ei tarvitse olla aina toimintaa, ja sen voi aloittaa kuulumisten jakamisella. (Ahava & Vuorio 2014, 45). Juttelimme, mitä he olivat tehneet päivällä, ja he kysyivät meiltä, mistä me olemme kotoisin tai mitä teemme koulussa. Tunnelma oli mukava ja kotoisa. Vapaa keskustelu auttoi tutustumaan toisiimme.

Varsinaisessa lämmittelyssä tunnustelimme erilaisia syksyn lehtiä. Jokainen valitsi mieluisia syksyn lehtiä, ja tunnusteli niitä. Lehtien tunnustelemisessa ohjasin käyttämään kaikkia aisteja esim. lehtien haistamisen, koskettamisen sekä värien katsomisen avulla. Kun jokainen on tunnustellut tarpeeksi valitsemiaan lehtiä, henkilö antaa viereiselle kaverille eteenpäin, niin kaikki tunnustelevat erilaisia syksyn lehtiä. Samaa jatketaan kunnes oman lehti tulee takaisin.

Taidetyöskentelyssä jokainen valitsi mieluisan syksyn lehden. Se voi olla sama lehti mitä henkilö oli jo käyttänyt lämmittelyssä tai toinen lehti. Me jaoimme yhdessä mietteitä miksi kukin valitsi juuri sen lehden. Lehti kasteltiin takaa, ja siten kiinnitetään paperiin. Lehteä painetaan pehmeästi käsillä. Tämän jälkeen maalattiin vesiväreillä niin, että maalaaminen alkaa vesivärillä maalaaminen alkaa lehden reunasta, ja vesiväri levitetään koko paperiin. Tämän jälkeen lehti otetaan pois paperilta, jolloin keskelle paperia jää lehden muotoinen kuva. Värien valitsemisessa ohjasin, että jokainen miettisi puuta josta kasvaa samanlaisia lehtiä: ”Ajattele sitä puuta, minkälainen se puu on, missä se kasvaa, mitä siinä ympäristössä on, mitä tarinaa puu kertoo.” Näiden ajatusten perusteella he valitsivat värit.

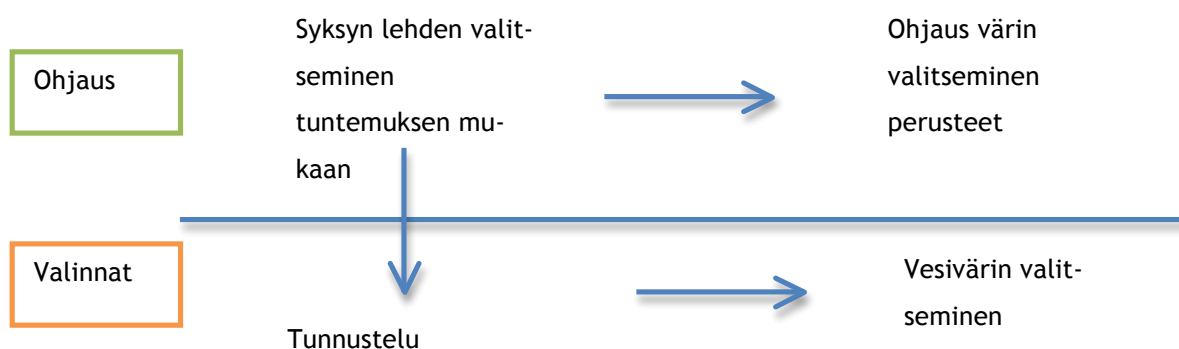
Hiustenkuivaajalla yritimme nopeuttaa kuivumista.

Arvostuskierroksessa käytimme maalaustelinettä. Laitoimme maalaustelineeseen työn yksi kerrallaan. Kaikki kommentoivat vuorotellen jokaisen työtä. Osallistujien keskittyminen katoaa välillä, jos esillä oleva työ ei ole oma.

Työskentely ei mennyt suunnitelman mukaan. Vesiväriin ja veden määrän hahmottaminen oli hieman haastavaa. Vesi oli valunut lehdestä läpi, ja lehden jättämä kuvio ei näkynyt selkeästi. Alussa tuntui, että koko asia meni pieleen, mutta kun ajattelin toisesta näkökulmasta, se ei epäonnistunutkaan. Vaikka kuva ei näyttänyt sitä mitä olin suunniteltu, mutta taidetyöskentely on juuri sellainen, että jokainen työ on oman laatuinen. Ei siinä ole mitään huonoja tai hyviä, oikeita tai vääriä.

Edellisen kerran jälkeen me pohdimme, että kaikki olivat kiireessä. Tämän kerran taidetyöskentelyn ohjaamisessa otin huomioon, että jokainen tekisi töitä kiireettömästi. Jokainen teki

omaa työtä rauhallisesti sekä hitaasti. Monille oli vaikea hahmottaa, että siveltimellä maa-laaminen aloitetaan lehtien reunasta. Edellisellä kahdella kerralla osallistuja, joka ei suostunut puhumaan meille ujouden takia, oli myös aktiivisesti vuorovaikutuksessa meidän kanssa jo ennen tuokion aloittamista. Hän on pikkuhiljaa tutustunut meihin, mikä toi meille iloa.

Kuva4: Kolmas toimintakerta prosessin eteneminen

7.4 Neljäs kerta. Ryppytekniikka.

Ohjaajina tavoittemme oli herättää yhteisöllisyyttä. Tällä kerralla kaikki eivät päässeet paikalle. Osalla osallistujista oli omia menoja. Paikalla oli yhteensä kolme osallistujaa, ja myöhemmin paikalle pääsi yksi osallistuja.

Lämmittelyssä pöydällä oli kynttilä palamassa, sekä valmiina yötaivaan valokuvia. Taustalla soi musiikkia, jossa kuului luonnon ääniä, mikä herättää talviyön maisemaa. Välillä kuuluu susien ulvomista. Ajatus on, että kaukoputkella katsotaan yötaivaskuvaa, ja tehdään oma yötaivaskuva. Jokainen valitsi oman yötaivaan kuvan. Jaoimme ryhmässä ajatuksia siitä miksi kukin oli valinnut tietyn kuvan.

Taidetyöskentelyssä käytettiin kahta erilaista paperia. Molemmat värit on vesimaalaamiselle tarkoitettu, mutta yksi paperi on pehmeämpi kuin toinen paperi.

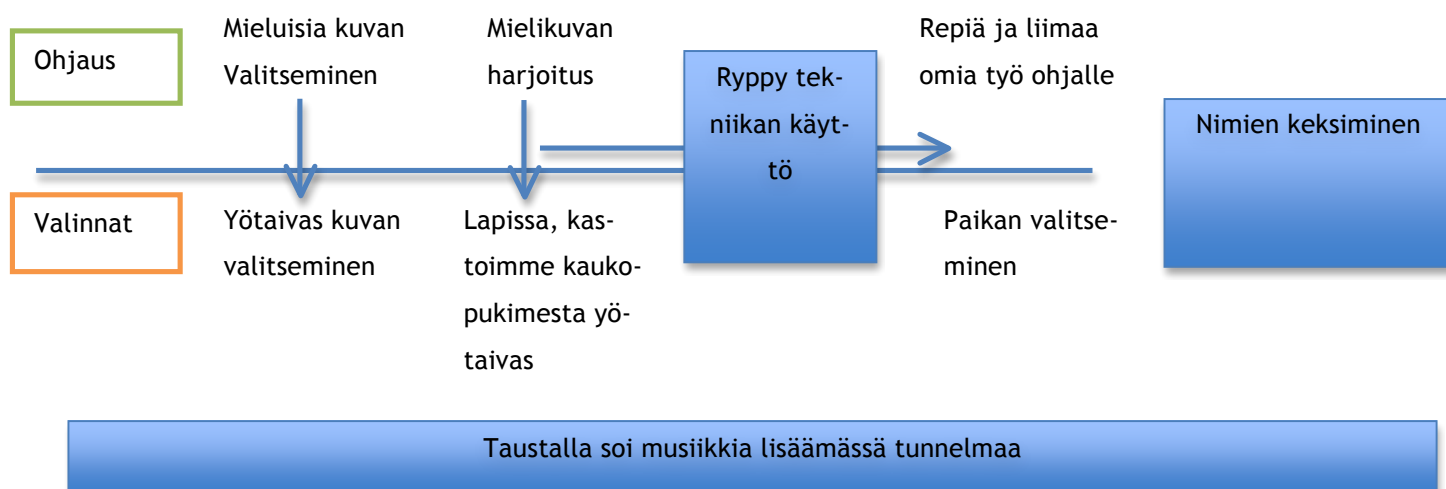
Taidetyöskentelyssä aluksi piirrettiin paperille kynällä ympyrä, ja kuvitellaan että ympyrän sisällä on kaukoputken näkymä yötaivaalta. Tämän jälkeen paperi rypytetään. Paperista kasetaan sienellä ympyrän sisäosa. Tämän jälkeen paperille piirretään vesivärillä omanlainen yötaivas. Ohjasin piirustusvaiheessa tekniikan käyttämisen lisäksi kuinka käytetään mielikuvia. Jokainen matkustaa mielikuvituksessaan Pohjois-Suomeen katsomaan yötaivasta. Kun yötaivas on piirretty, päälle laitetaan nopeasti toinen paperi ja painetaan. Vesiväri tarttuu rypy-

tetystä paperista toiseen paperiin, johon tulee yötaivas. Kun rypyttää paperia, silloin muodostuvassa kuvassa on yllätyksellisyyttä. Rypyn epätasapainoisuuden takia siitä tulee ennalta aavistamaton kuvio.

Yhden työn kesto on aika lyhyt, joten jokaisella oli mahdollisuus tehdä muutama kappale lisää. Paperista revitään ympyrän muotoinen pala, joka liimataan ison mustan paperin päälle.

Arvostuskierroksella osallistujia oli aika vähän, joten muutin suunnitelmaa. Katsoimme ensin kaikkien kuvia, ja jokainen sai antaa vapaasti positiivista palautetta taideteoksista. Jokainen kertoi myös omaan työhönsä, kuten värien valitsemisesta, valokuvasta sekä musiikista saamastaan inspiraatiosta. Kysyin myös mikä voisi olla tämän yhteisen teoksen nimi.

Yksi osallistuja ei uskaltanut repiä paperia ympyrän muotoon. Hän huolehti siitä, että hän rikkoo oman taideteoksen. Minä kysyin häneltä, että voinko auttaa häntä. Hän suostui, ja minä revin hänen työnsä, mutta olin jättänyt hieman hänelle revittäväksi. Minä rohkaisin häntä repimään viimeisen osan itse. Hän onnistui siinä, jonka jälkeen hän uskalsi repiä kaikkia omia taideteoksia.

Kuva5: Neljäs toimintakerta prosessin eteneminen

7.5 Viides kerta. Akryylimaali

Ohjaajina tavoitteemme oli yhteisöllisyyden lisääntyminen.

Lämmittelyssä taustalla soi musiikkia. Päivä oli aika pimeä, ja osallistujat näyttivät väsyneiltä. Valitsin lämmittelyyn virkistävää toimintaa. Alussa jokainen kuuntelee musiikkia seisoen,

jonka jälkeen ohjasin heitä kävelemään välillä nopeasti, ja sitten hitaasti. Kun sanoin ”seis”, jokaisen täytyy kätellä lähimmän ihmisen kanssa. Lopussa teimme yhdessä ympyrän ottamalla viereisen kädestä kiinni. Jokainen sai vuorotellen keksiä jotain liikkeitä, joita kaikki toistavat.

Pöydässä oli valmiina postikortteja. Jokainen valitsi yhden postikortin tämän hetken tunnetilan perusteella.

Taidetyöskentelyssä käytimme yhtä isoa paperia. Jokainen voi itse päättää, missä hän haluaa maalata. Jokainen myös kertoo miksi hän on valinnut tietyn postikortin.

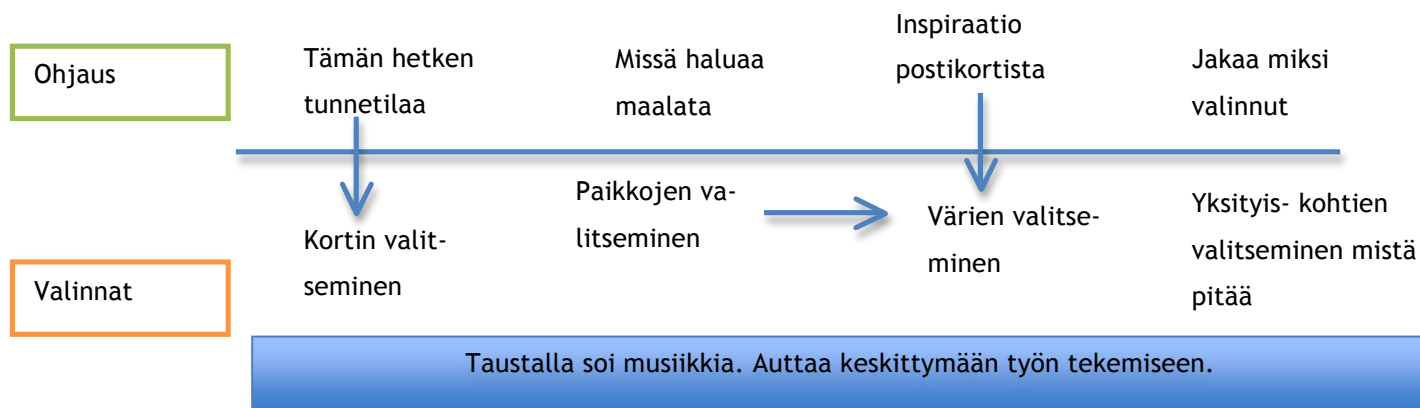
Välineenä oli akryylimaalit, maalaamiseen käytettävää etukortteja. Värejä voi ottaa pari tai kolme, kaikki maalasivat vapaasti. Taustalla soi musiikkia, ja välillä ohjasin kuuntelemaan musiikkia sekä liikuttamaan vartaloa musiikin mukaan. Maalaamisessa ilmaistaan musiikin rytmiä, säveltä tai postikortista saatua inspiraatiota.

Alussa jokainen maalasi itsensä lähellä, mutta pikkuhiljaa jokainen levittyi maalaamaan myös tyhjiin osiin paperia. Siinä prosessissa ohjasin, että kaikki kunnioittavat viereisen kaverin työtä, eikä mene toinen työn päälle, tai sitten tulee tehdä kompromissi viereisen kaverin kanssa.

Arvostuskierroksessa kokeilimme kehyksien käyttämistä. Jokainen valitsi yksityiskohdan, mistä hän pitää. Tämän jälkeen hän näyttää kehyksillä, missä se kohta on, ja antaa positiivista palautetta sille kohdalle. Muutama osallistuja kertoi, että he olivat saaneet inspiraatiota postikortista, ja että he yrittivät heijastaa sitä omaan työhön.

Lämmittelyssä oli vartalon käyttämistä. Edellisellä kerralla tuli mainio palaute yhdeltä osallistujalta, että hän kaipaa hieman liikuntaa. Myös itse halusin piristää sekä poistaa syksyn uupumusta fyysisellä lähestymistavalla.

Yksi asiakas ei halunnut osallistua arvostuskierrokseen lainkaan. Hän ei edes halunnut osallistua muiden arvostukseen. Hän kävi istumaan viereiseen sohvaan, ja me yritimme kannustaa häntä muutaman kerran, mutta hän ei muuttanut mieltään. Kun koko tuokio loppui, ja me olimme siivoamassa tilaa, hän tuli näyttämään meille hänen diplomia sekä edellisiä tekemiään töitä. Hän käy taidekoulussa. Me pohdiskelimme tätä asiaa. Ehkä hän ei ole tyytyväinen omaan työhönsä, tai hänellä oli vielä työ kesken. Hän oli yrittänyt tehdä tiettyä kuviota, ja aika ei riittänyt siihen. Hän halusi näyttää meille hänen vanhaa taideteosta todistaakseen osaamistaan. Ehkä hän ei uskaltanut osallistua arvostuskierrokseen, koska hänelle oli uutta käyttää kehystä.

Kuva6: Viides toimintakerta prosessin eteneminen

7.6 Kuudes kerta. Öljypastelliliitu.

Ohjaajina tavoitteemme oli moniaistisuuden käyttö, ja kaavan rikkominen.

Lämmittelynä oli omenan aistiminen. Jokainen valitsee mieluisan omenan. Katsellaan omenaa tarkasti, haistetaan, kosketellaan ja maistellaan.

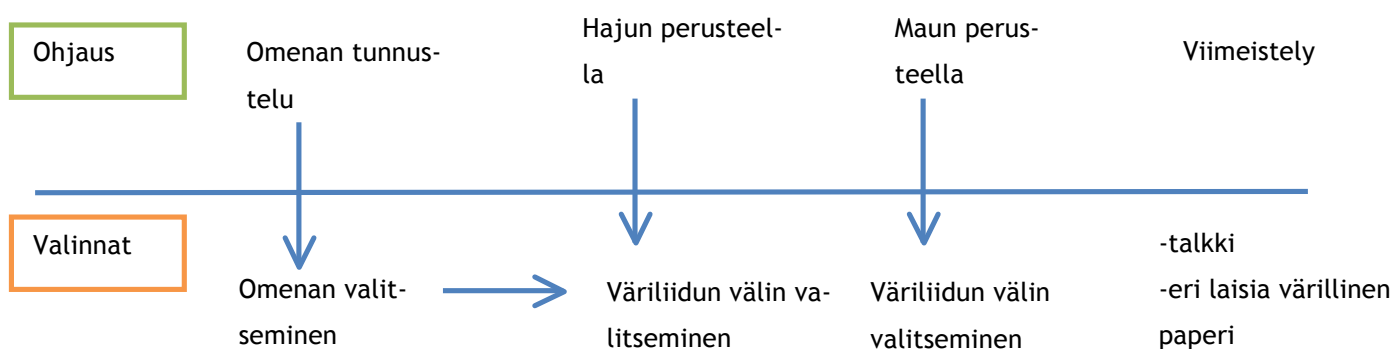
Taidetyöskentelyssä käytimme öljypastelliliituja. Ensin valittiin yksi väri hajun perusteella. Ensin aloitetaan omenan piirtäminen omenan keskeltä, eikä heti aloiteta omenan muodon piirretään viivalla. Tämän jälkeen valittiin toinen väri maun perusteella, ja piirrettiin edellisen värin päälle. Pikku hiljaa maalataan omenan muoto. Omenan muoto ei tarkoita sitä, että piirretään tarkasti miltä omena näyttää. Jokainen maalaa oman omenan. Annoin aikaa, että jokainen pystyy rauhassa piirtämään, ja keskittymään omaan tekemiseen.

Kun jokainen on piirtänyt omenan, laitoimme talkkia päälle. Nenäliinalla voi kiillottaa piirustusta. Jokainen valitsee taustapaperin eri värisistä papereista. Omena kiinnitetään taustapaperiin liimaamalla. Jos joku haluaa vielä viimeistellä, voi koristella repimällä värpaperia pieniksi paloiksi sen muotoisiksi mitä omalle omenalle sopii. Tässä vaiheessa yksi osallistuja alkoi piirtämään lisää omenoita omaan paperiin. Me luulimme, että hän ehkä ei ymmärtänyt että kohta aika loppuu, ja että siirrymme arvostuskierrokseen. Anni ohjasi häntä, että kohta työ täytyy olla valmiina. Mutta hän jatkoi omenan piirtämistä. Hän kertoi Annille, että hän haluaa piirtää kolme omenaa omaan työhön.

Arvostuskierroksessa jokainen valitsi yhden työn arvosteltavaksi. Palautteen antaja sekä tekijä kommentoivat taidetyötä. Tämän kerran arvostuskierros onnistui paremmin kuin edellisillä

kerroilla. Koko ryhmä jakoi kuunnella muiden töiden palautteet. Yleensä, kun arvostetaan muiden töitä, silloin helposti keskittyminen herpaantuu. Tämän kerran arvostamisessa jokainen antoi kommentteja vain yhdelle työlle. Intensiivistä keskittymistä vaadittiin vain siinä hetkessä, kun on arvostettava toisen työtä, tai kuunnella oman työn arvostamista.

Alkupiirissä osallistujat mainitsivat, että he ovat väsyneitä. Se voi johtua säästä, sillä tämä vuoden marraskuussa paistoi aurinko todella vähän.

Kuva7: Kuudes toimintakerta prosessin eteneminen

7.7 Seitsemäs kerta: Kolmiulotteinen työ.

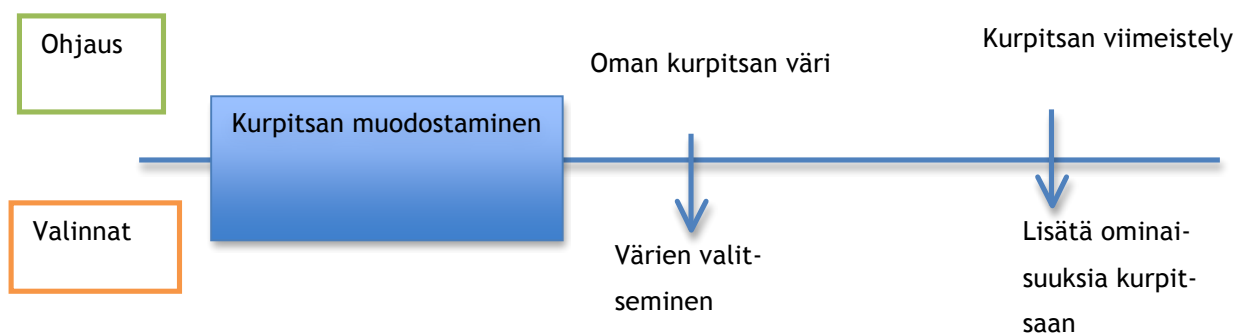
Ohjaajina tavoitteemme oli kokeilla uutta ja käyttää sormien hienomotoriikkaa. Käytimme sanomalehtiä, kopiopaperia ja vesiväriä kurpitsan tekemiseen. Edellisellä kerralla jätin jokaiselle kotitehtäväksi etsiä käden kokoisia kiviä.

Lämmittelyssä keskustelimme, mistä he olivat löytäneet kiviä, sekä puhuimme kurpitsasta. Olin ostanut valmiiksi eri näköisiä kurpitsoita. Kun tunnustelimme kurpitsaa samalla keskustelimme kurpitsasta. Mitä he pitävät kurpitsasta, ja millaista kurpitsaruokaa on tehty asuntolasassa. Tämän kerran lämmittely ei ollut pitkä, koska taidetyöskentely saattaa kestää pitkään.

Ensin laitettiin sanomalehteä kiven päälle muutama kerros. Maalarinteipillä lehdet teipattiin kiinni. Maalarinteipeillä muokattiin sanomalehdet paremman muotoisiksi. Viimeiseksi laitettiin valkoinen paperi päälle. Jos käyttää akryylimaalaa, voi maalata suoraan sanomalehdelle. Vesivärillä oli vaikeita maalata sanomalehden päälle. Kun on tehnyt muotin, voi maalata va-

paasti omaa kurpitsaa. Ohjasin maalaamisessa mitä löytyy kurpitsan sisältä, miltä kurpitsa maistuu ja tuoksuu.

Arvostuskierroksessa jokainen laittoi kurpitsan lattialle. Asetuimme siihen ympärille seiso-
maan, ja vaihoimme paikkoja sattumanvaraisesti. Jokainen antoi kommentteja yhdestä kur-
pitsasta itsensä läheltä.

Kuva8: Seitsemäs toimintakerta prosessin eteneminen

Alkupiirissä osa osallistujista mainitsivat olevansa väsyneitä. Se näkyi myös taidetyöskentelyn aikana. Yksi osallistujista oli todella väsynyt. Hän ei halunnut jatkaa työskentelyä. Näytti siltä, että häntä ahdistaa, ja taidetyöskentely tuntuu turhalta. Välillä me kannustimme häntä osallistumaan, mutta annoimme hänelle tilaa. Vaikka hän ei jaksanut jatkaa töitä, hän ei poistunut siitä tilasta. Hän oli läsnä siinä hetkessä.

Myöhemmin hän teki taidetyöskentelyn loppuun. Hän on opiskelemassa taidekoulussa, ja kolmiulotteinen työ voi olla hänelle uutta. Hän saattoi odottaa jotain piirtämistyötä. Lopussa hänelle tuli haikea olo, ja hänelle tuli kyyneleitä silmiin. Aika monet muut osallistujista myös sanoivat, että heillä on haikea olo koska on viimeinen toimintakerta.

Kohtaamistaidetuokioiden jälkeen järjestimme asuntolassa näyttelyn. Jokainen sai valita kaksi työtä, jotka he haluavat esittää näyttelyssä. Lisäksi näyttelyssä oli kaksi ryhmätyötä ja kurpitsat. Näyttelyn avajaiset järjestettiin marraskuun lopussa. Tilaisuuteen kutsuimme asukkaiden omaiset. Suurin piirtein vierailijoita oli kymmenen. Avajaisissa tarjoihtiin virvokkeita ja asukkaiden tekemiä pieniä ruokia. Tilaisuudessa oli myös pukukoodi, jolla pyrimme muodostamaan taidetilaisuuden ilmapiiriä. Kaikille töille oli hankittu kehukset, lukuun ottamatta kurpitsoita sekä isoja ryhmätöitä. Me pidimme avajaisissa kiitospuheet. Teimme diplomit Koh-

taamistaiteen ryhmään osallistumisesta. Tunnelma oli rentouttava ja aito. Omaiset olivat kiinnostuneita Kohtaamistaiteesta, ja saimme positiivista palautetta. Avaan tätä seuraavassa kappaleessa enemmän.

8. Toiminnallisen ryhmän arviointi

Näyttelyn avajaisten jälkeen kävin paikalla uudestaan haastattelemassa osallistujia. Haastattelun muoto oli teemahaastattelu. Valitsin palautteen muodoksi haastattelun, koska silloin saan suoraa palautetta. Haastattelun etuna on myös joustavuus. Haastattelun aikana haastattelijalla on mahdollisuus lukea haastateltavan ilmeitä, kysymyksiä voi toistaa, ja voi saada varmistusta epäselkeisiin vastauksiin ja niin edelleen. (Tuomi & Sarajärvi 2012: 73.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa pyritään löytämään teemaan liittyviä merkittäviä vastauksia, eikä voi kysyä ihan mitä tahansa. Teemahaastattelussa haastattelija suunnittelee etukäteen teemat sekä kysymykset, sen miten avataan teemoja ja lisätään yksityiskohtia teemoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2012: 75.)

Yhteensä haastatteluja oli kolme ja haastateltavia seitsemän. Yksi asukkaista oli töissä, enkä ehtinyt haastatella häntä. Jokainen asukas tulee takaisin asuntolaan eri aikoihin. Aluksi suunnittelin haastatella kaikki yhtenä ryhmänä. Ryhmän jako tuli luonnostaan sen mukaan, kuka tulee milloinkin kotiin.

Ensimmäisessä ryhmässä oli kolme osallistujaa, ja seuraavassa ryhmässä oli kaksi ja viimeisessä ryhmässä oli kaksi. Yksi haastattelu kesti noin 15-20 minuuttia. Haastattelupaikka oli joko olohuoneessa tai ruokailutilassa.

Analysoida haastattelua sisällönanalyysilla (Tuomi & Sarajärvi 2012: 108-112). Haastattelujen teemat olivat:

- A) Osallistujien kokemus Kohtaamistaiteen ryhmästä
- B) Kiinnostus taiteeseen
- C) Osallistujien kokemus Kohtaamistaiteen eri vaiheista.
- D) Osallistujien kokemus Kohtaamistaiteen ryhmän eri taidemenetelmistä

Näiden lisäksi pyysin palautetta Kohtaamistaiteen ohjaajille.

7.8 Osallistujien kokemus toiminnasta

Teema A) Osallistujien kokemus Kohtaamistaiteen ryhmästä:

Neljälle ryhmäläiselle kokemus oli positiivinen ja yhdelle melko positiivinen. Yhdelle osallistujalle Kohtaamistaide oli erityisesti positiivinen kokemus. Hänen kohdallaan voi sanoa, että kyseessä on positiivinen minäkuvan muutos.

”Sain eri näkemys itsestä, siitä tulee taiteilijaksi.” (M2)

Yksi haastateltava oli maininnut siitä, että ei erityisesti pidä kuvataiteesta, koska siinä on paljon tekemistä, eikä hän jaksa. Mutta hänen mielestään Kohtaamistaiteessa oli kiva istuskella, kun tekemiselle on riittävästi aikaa.

Teema B) Kiinnostus taiteeseen:

Seitsemän osallistujan harrastaa soittamista. Kaksi osallistujan käy taidekoulua. Yhdellä osallistujista on urheiluharrastuksia. Kaikki osallistujat olivat osallistuneet Voimaa taiteesta -projektiin. Melkein kaikki ovat kiinnostuneita taiteesta.

Yksi haastateltavista oli mainitsi, että hän sai uusia näkemyksiä taiteen tekemiseen, vaikka ensimmäisessä taidesessiossa hän ei suostunut ollenkaan osallistumaan. Yksi asiakas oli kuvannut koko prosessia. Hän tuntui prosessoivan luovuuden kokemusta itsessään.

”Luova, kaikki oli kuulunut luoviin” (N2)

Teema C) osallistujien kokemukset Kohtaamistaiteen eri vaiheista:

Kahden osallistujan mielestä taidetyöskentely oli mieluista. Kaksi osallistujaa mainitsivat, että kaikki vaiheet olivat hyviä. Kaksi osallistujaa oli viihtyneet lämmittelyn aikana, ja yksi osallistuja mainitsi myös, että arvostuskierros oli hyvä. Lämmittelyvaiheessa oli enemmän ryhmäkeskeistä toimintaa. Taidetyöskentelyssä oli myös ryhmätyöskentelyä, mutta työskentely painotti enemmän yksin tekemiseen. Osallistujat kohtaavat myös uusia näkökulmia omiin töihinsä arvostuskierroksessa. Kohtaamistaiteen ensimmäiset pari kertaa näytti siltä, että osallistujat eivät olleet aivan kiinni ajatuksistaan. Kertojen jälkeen he olivat tottuneet arvostuskierroksen vaiheisiin. Myöskin tukikuvat toivat ryhmäläisten puhevuoroon tasapainoa.

Teema D) Osallistujien kokemus eri taidemenetelmistä. Toiminnan aikana kokeilimme erilaisia tekniikoita. Ryhmäläisillä oli kokemusta joistain välineistä, kuten öljyliidut ja vesiväri-maalaus. Toimintakerroilla pyrimme myös käyttämään välineitä sekä tekniikkoja mitä ei yleensä käytetä. Ensimmäisellä toimintakerralla öljyliitu-kuva oli suosituin. Toiseksi suosituin oli omakuva-kollaasi. Myös omenan piirtäminen oli suosittu. Neljä haastateltavaa vastasi pitävänsä kaikista toimintakerroista.

”Mukavaa olla kaikissa taiteessa.” (M1)

Sain yhdeltä haastateltavalta palautetta ohjaajille, ja hänen mukaansa ohjaustapamme oli aktiivinen ja tasapainoinen.

”Ohjaus oli hyvää, te kiersitte ja annoitte neuvoja ja ohjausta jokaiselle” (N2)

Sain myös myönteistä palautetta meille. Muutamat osallistujat olivat maininneet, että heille tulee ikävä meitä, ja että heillä on haikea mieli kun Kohtaamistaiteen ryhmä päättyy.

”Haikeita kun nyt loppuu ryhmää.” (M4)

Ryhmän tavoite oli yhteisöllisyyden lisääminen sekä tuoda taiteen tekemisen iloa. Kyselyjen, loppukeskustelu sekä työntekijän palautteen pohjalta Kohtaamistaide-ryhmä oli onnistunut. Kaikki osallistujat eivät harrastaneet taidetta. Kuitenkin he olivat viihtyneet Kohtaamistaide-ryhmässä.

Suurin osa osallistujista lähti heti alusta avoimesti tekemään töitä. Ensimmäisellä kerralla käydessäni asuntolassa työntekijä mainitsi siitä, että osallistujat odottivat innoissaan toimintaa. Ryhmä lähti sujuvasti alussa, vaikka se vaatikin pientä kärsivällisyyttä osallistujilta. Yhden osallistujien epäröinnin vuoksi. Osallistujien tunnemuutokset alkoivat näkyä kolmannen ja neljännen kerran jälkeen. Osallistujat ottivat kontaktia oma-aloitteisemmin. Tuokioon osallistumisesta tuli heille arjen rutiini. Keräsin myös asuntolan työntekijöiltä palautetta. Sain heiltä myös yhden palautteen sähköpostilla. Sen mukaan asukkaiden odotus oli korkealla, he olivat innoissaan ja motivoituneita. Projektin aikana osallistujat kertoivat työntekijöille mitä he ovat tehneet, ja näyttivät heidän töitään.

Kaksi osallistujaa käy taidekoulua. Kuitenkin Kohtaamistaiteen ryhmätoiminta on erilainen. Kohtaamistaide-ryhmässä oli kokeiltu uusia tekniikoita. Joskus he kärsivät uusista tekniikoista. Esimerkiksi etukorttien maalaus tai kolmiulotteinen työ olivat aluksi hankalia. Jopa he olivat pettyneitä, jos maalausvälineet eivät olleet heidän lempivälineitä. Tuntuu siltä, että heille tärkeintä on ryhmätoiminta. Kohtaamistaiteessa kohtaa ryhmäläisten kanssa sekä ohjaajien kanssa. Kohtaamistaiteen positiivisessa arvostuskierroksessa onnistuu katsomaan taidetta eri tavalla. Taiteen tekijä pystyy tekemään taidetta vapaammin. Se myös tuo muille hyvää mieltä ja hyvinvointia. (Caven- Pöysä 2014: 57.)

7.9 Palaute taidenäyttelystä

Pyysin sähköpostilla osallistujien omaisilta palautetta Kohtaamistaitteen taidenäyttelystä. Sain yhden vastauksen. Hänen mielestään avajaiset onnistuivat, ja hänestä oli mielenkiintoista nähdä taideteoksia.

Kohtaamistaitteen avajaisissa saimme sanallista palautetta omaisilta sekä paikan työntekijöiltä. Asukkaiden omaiset olivat kiitollisia Kohtaamistaide-ryhmän järjestämisestä. He olivat myös kiinnostuneita Kohtaamistaitteesta, ja he kysyivät meiltä Kohtaamistaitteesta; mitä se on, kenelle hyödyllistä, miten sitä järjestetään. Oli myös kommentteja Kohtaamistaitteen käytöstä tulevaisuudessakin, monessa eri paikoissa. Kuten koulussa, päivätoiminta keskuksessa, hoivakodissa jne. Asuntolan työntekijän mielestä koko projekti oli onnistunut sekä osallistujat olivat hyvin tyytyväisiä. Hän oli maininnut, että myös onnistumisen elementteinä oli, että me olemme asuntolan ulkopuolisia opiskelijoita. Kohtaamistaitteen avulla osallistujat pääsivät pois arjesta ja toimme virkistivät.

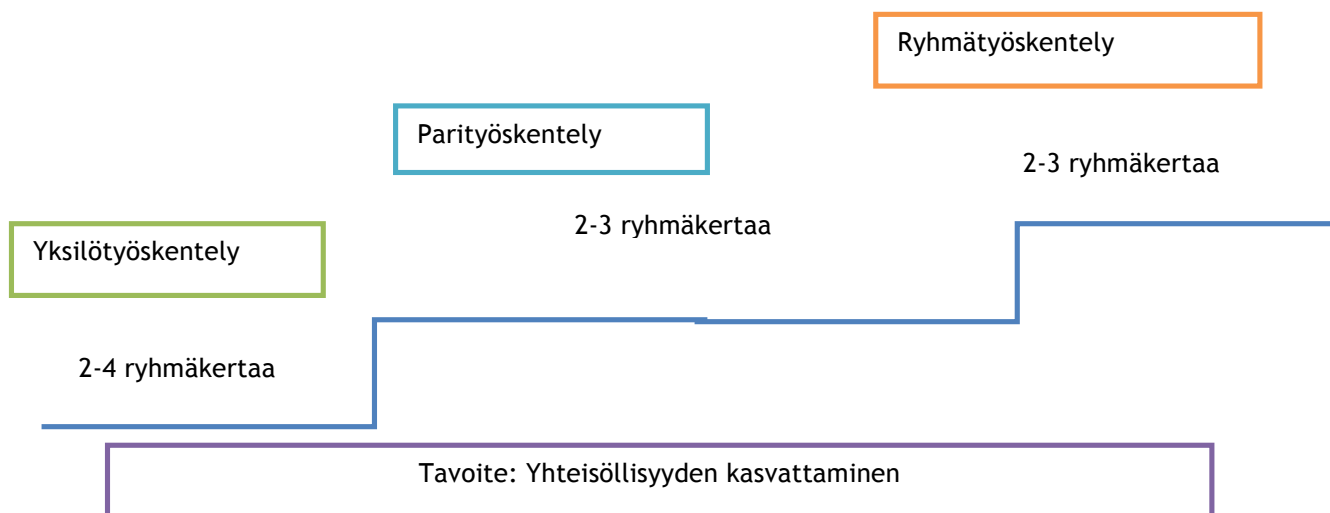
8. Kehitysvammaisten ryhmässä huomioitavia seikkoja

Opinnäytetyön päätavoitteena on ymmärtää mitä on huomioitava, kun toteutetaan kehitysvammaisten ryhmää. Ruusuhaan ryhmäläiset ovat asuneet yhdessä, ja tunteet toisensa hyvin jo etukäteen. Kohtaamistaitteen ryhmässä voi olla osallistujia, jotka eivät tunne toisiansa. Ryhmäläiset voi olla koostettu eri osastoilta tai eri ryhmistä. Tässä kappaleessa kerron yleisesti huomioitavia asioita Kohtaamistaitteen ryhmän järjestämisestä kehitysvammaisille. Päätyin siihen, että Kohtaamistaitteen peruseriaatteiden lisäksi ohjaajan tulee huomioida neljä osa-aluetta; taidetyöskentely ja valinnat, ohjaus, tila ja aika sekä struktuuri. Nämä neljä eri osa aluetta tulivat esiin havainnointilomakkeista ja ohjaajien muistipanoista.

Taidetyöskentely ja valinnat:

Taidetyöskentely suunnitellaan ryhmän tavoitteiden mukaisesti. Ryhmäkertojen taidetyöskentely suunnitellaan niin, että tavoitteiden saavuttaminen etenee. Ensimmäiset kerrat taidetyöskentelyn on hyvä olla yksilöllistä, jonka jälkeen voi siirtyä parityöskentelyyn, ja vasta loppuvaiheessa voi harkita ryhmätyöskentelyä. Vaikka ryhmäläiset tuntevat hyvin toisensa, kannattaa varovasti suunnitella parityöskentely ja ryhmätyöskentely. Jotkut kokevat taiteen ilmaisemisen henkilökohtaisesti ja herkäksi asiaksi. Yhteisessä työskentelyssä voi osallistujasta tuntua, että toinen pilaa hänen työtään.

Taidetyöskentely kannattaa suunnitella selkeäksi. Kohtaamistaitteen taidetyöskentely on monivaiheinen, ja vaiheiden määrää voi lisätä myös ohjauskertojen edetessä. Joskus vaiheesta toiseen siirtyminen on vaikeaa. Osallistujat uppoutuvat omaan työskentelyyn, ja silloin on vaikeaa kiinnittää huomiota enää muihin asioihin. On hyvä etukäteen kertoa, että vielä tulee muutama vaihe ennen kuin työ on valmis.

Kuva9: Ryhmäkertojen sosiaalinen muoto

Kohtaamistaitteen yksi elementti on valintojen tekeminen taidetyöskentelyssä. Taidetyöskentelyn valintoja ovat materiaalit, välineet, aineistot ym. Valitseminen kestää joillakin osallistujilla enemmän aikaa. Alussa näyttää siltä, että kaikki eivät aina ymmärrä ohjeita tai ei osaa päättää mitä haluaa. Jos osallistujien on vaikea päättää mitä haluaa, voi samalla valmistella valintojen seurauksena tarvittavia asioita toisessa pöydässä. Osallistuja etenee työssään vaiheittain. Tämän vuoksi osallistujat voivat keskittyä valinnan tekemiseen.

Ohjaus:

Ohjaamisessa on joskus ongelmia viestinnässä. Ohjauksessa selkokielen käyttö auttaa vuorovaikutuksessa. Ohjaajan ei kannata käyttää epäselvää ilmaisua. On hyvä käyttää konkreettisia sanoja. Visuaalisessa ohjaamisessa kannattaa huomioida, että joskus ryhmäläiset helposti tekevät asioita samalla tavalla kuin mitä ohjaaja tai ryhmäläiset tekevät. Kun ohjaaja näyttää mallia silloin täytyy ohjata selkeästi, että kaikki tekevät omaa työtä, eikä tarvitse tehdä mitä ohjaaja tekee. Myös huumori on tärkeää ohjaamisessa. Esimerkiksi meidän ryhmässä yksi osallistuja oli hymy suussa aina, vaikka hän sanoo, ettei pidä Kohtaamistaitteesta koska se tuntuu kiireiseltä. Siinä oli liikaa tekemistä hänelle. Vastasimme siihen vitsillä.

Ryhmän alussa, kun ohjaajat ja ryhmäläiset eivät tunne toisiansa, on tärkeää rakentaa luottamussuhde. Ohjaajan tulee kunnioittaa osallistujien mielipiteitä. Varsinkin jos Kohtaamistaitteen ohjaaja on ulkopuolinen, asiakkailta saattaa kestää jonkin aikaa tutustua. Alussa osallistuja välttämättä tee minkäänlaista vuorovaikutusta, jolloin ohjaajan tehtävänä on aina ottaa lämmintä vastuuta. Pikku hiljaa voi nähdä muutoksia.

Ohjaajan on hallittava tilannetta. Muille ryhmäläisille ei saa aiheuttaa epäreiluja tilanteita. Kun ohjaaja selittää seuraavasta aiheesta, joskus osallistuja ei seuraa mitä ohjaaja tekee. Toisen ohjaajan avulla yritetään saada kaikkien huomio. Yksilöohjaus on ehdottomasti tärkeää. Työskentelyn aikana koko ajan seurataan osallistujien tilaa, ja käydään jokaisten osallis-

tujien luona. Tarvittaessa tulee kannustaa tai selittää mitä tehdään. Joskus on tarpeellista näyttää esimerkkiä aivan vieressä. Joskus ohjaajalta vaaditaan kynnyksen madaltamista. Sannallisen rohkaisemisen lisäksi tulee näyttää tai tehdä yhdessä ensimmäinen vaihe. Esimerkiksi meidän ryhmässä yksi asiakas ei halunnut repiä omaa työtä tietyn muotoiseksi, vaikka hänen hienomotorisissa taidossa ei ole mitään ongelmia. Kysyin häneltä tarvitseeko hän apua, ja au-
toin häntä repimään paperin melkein kokonaan, mutta jätin viimeisen osion hänelle. Hän oli repinyt viimeinen osion, ja sen jälkeen hän uskalsi repiä myös muita tekemiään töitä.

Tila ja aika:

Ne ovat tärkeitä ympäristötekijöitä. Ryhmän järjestämisen tilaksi suosittelen käyttämään suljettua tilaa. Tällöin häiriötekijät poistuvat, ja osallistujat pystyvät keskittymään. Häiriötekijöitä voi olla monia. Häiriötekijöitä voi olla kuljeskelu käytävällä, meteli tai se paikka missä ohjaus järjestetään. Jos ryhmän järjestämisen tilaa on käytetty yleensä jotain muu asiaa varten, osallistujien voi olla alussa vaikeaa hahmottaa, että siinä tilassa tehdään jotain toista asiaa.

Myös on tärkeää miettiä mihin aikaan Kohtaamistaidetta järjestetään. Tässä ryhmässä näki osallistujien väsymystä, koska ohjaus järjestettiin alkuillalla. Se näkyi myös taidetyöskentelyn aikoina, että jaksamisessa sekä keskittymisessä tuli häiriötä. Suosittelen järjestämään Kohtaamistaidetta aamupäivällä.

Jos Kohtaamistaidetta järjestetään päivätoimintakeskuksessa, voi osallistujilla olla jo valmis ohjelma. Joillekin osallistujille voi olla vaikea vaihtaa arjen rutiinia, ja joskus kestää aikaa, että hän totuttelee uuteen rutiiniin.

Struktuuri:

Kohtaamistaitteessa on kolme eri vaihetta; Virittäytyminen, Taidetyöskentely ja Arvostuskierros. Kohtaamistaitteen virittäytymisessä tärkeää on virittää aisteja, jotka johdattavat taidetyöskentelyyn. Ryhmän virittäytymisessä käytetään eri tekniikoita, ja ohjaaja valitsee mitkä ovat sopivia sen ryhmäkerran tavoitteiden saavuttamiseen. (Ahava & Vuorio 2014, 45.) Kun asiakkaat ovat kehitysvammaisia, kannattaa rakentaa ohjauskerrat lämmittelystä taidetyöskentelyyn sujuvasti. Lämmittelyn ei kannata olla liian tiivis, jotta energiaa säästyy taidetyöskentelyyn. Kannattaa varata enemmän aikaa taidetyöskentelyyn, jos taidetyöskentelyssä vaaditaan motorisia kykyjä. Jos asiakkaiden motorisissa kyvyissä on haasteita, ohjaajat voivat olla avuksi.

Arvostuskierroksen järjestäminen saattaa olla haastava. Ohjaajana arvostuskierroksen pitämisessä tarvitaan joustavuutta sekä luovuutta. Arvostuskierroksessa on vaikea saada jokainen ääni kuulumaan tasaisesti. Jokaisen viestintäkyky on erilainen. Ohjaajana kannattaa yrittää

saada jokaisen mielipiteitä esiin, esimerkiksi kuvien käytöllä ja muilla arvostustapojen käytöllä. Arvostuskierros on aika intensiivinen prosessi, ja jos se kestää pitkään osallistujien keskittymisen laskee.

Esimerkiksi arvostuskierroksessa voi käyttää tukikuvia ja kehyksiä. Jos osallistujilla on vaikeuksia löytää sanoja arvostaa toisten töitä. Tukikuvissa on muutama vaihtoehto miten voi kuvilla taidetyön ominaisuuksia. Se on irrottavaa, ja osallistuja pystyy näyttämään sitä kuvan kohtaa, missä hänen mielestä on käytetty kirkasta väriä tai kuva näyttää utuiselta. Kehyksen avulla pystyy keskittymään taidetyöhön. Joillekin osallistujille on vaikea katsoa taidetöitä yhtenä kokonaisuutena.

Kuva10: Tukikuvien käyttö Arvostuskierroksessa.

Kuva11: Nelikenttä ryhmän ohjaamiseen mitä on huomioitavaa

Taidetyöskentely ja valinnat <ul style="list-style-type: none">- Askel askeleelta eteneminen- Taidetyöskentelyn selkeys- Informaatio monivaiheisuudesta	Ohjaus <ul style="list-style-type: none">- Selkokielen käyttö- Luottamus suhteen rakentaminen- Yksilö ohjaus- Kynnyksen madaltaminen- Visuaalinen ohjaus
Aika ja tilaa <ul style="list-style-type: none">- Mihin aikaa järjestetään- Uuteen rutiiniin tottuminen- Tilaa missä voi keskittyä	Struktuuri <ul style="list-style-type: none">- Kevyt virittäytyminen- Ajan käyttö taidetyöskentelyssä- Joustavuus sekä luovuus arvostuskierrokseen

9. Yhteenveto ja pohdinta

Omasta mielestäni tutkimuksen koko toiminnallinen osuus vaikuttaa onnistuneelta. Onnistumisen yksi syy on, että osallistujat tunsivat toisensa hyvin jo etukäteen. Alussa Kohtaamistaitteen ohjaajan on luotava ryhmään vuorovaikutusta. Joskus ryhmäläiset ovat vieraita toisilleen (Leinonen & Koistinen 2014: 50). Toiseksi osallistujat ovat huumorintajuisia. Toiminnan alussa joskus kutsuin vahingossa osallistujaa väärällä nimellä, ja he naureskelivat meidän virheillemme. He ovat myös avoimia ja rehellisiä. Taidetyöskentelyssä jotkut osallistujat tarvitsevat yksilöllistä ohjausta aina silloin tällöin. Silloin hän sanoo suoraan, että hän ei ymmärtänyt ohjeita, ja osaa myös vitsailla. Osallistujat suhtautuvat avoimin mielin uusiin asioihin. Jos heillä olivat väsyneitä pitkästä päivästä, he olivat ilmaisivat sitä suoraan. Jonkin kerran taide-työskentely oli heille outoa tai ei ole niin mieluista, jolloin loppupiirissä he antoivat palautetta siitä.

Opinnäytetyön päätavoitteena pyrin tuomaan esiin, mikä on huomioitava Kohtaamistaideryhmän ohjaamisessa, kun asiakasryhmä on kehitysvammaiset. Kohtaamistaitteen yksi ominaisuus on monivaiheisuus. Ohjaamisen selkeys sekä yksinkertaistaminen on tärkeää. Ryhmän toiminnan aikoina vaatii joustavuutta. Ohjaajana havainnoida koko ryhmän ilmapiiriä sekä yksittäisiin asiakkaita. Täytyy valmistua suunnitelman muutoksia.

Heillä on paljon muita harrastuksia, minkä kautta he ovat mahdollisesti tottuneet kohtaamaan uusia asioita. Meidän tehtävänä ohjaajana on tuottaa osallistujille nautintoa ennen kokemattoman taiteen tekemisestä sekä auttaa osallistujia yksilölliseen korkeatasoiseen tuotokseen (Leinonen & Koistinen 2014: 50). Ohjaajana tarvitsee kannustaa osallistujia tarpeiden mukaan.

Ryhmän alussa oli tietysti jännitystä. Ohjaajina olimme jännittäneet näkemään uusien osallistujien näkemistä sekä tulevaa ohjauksen vastuuta. Ryhmäläiset olivat myös jännittyneitä kohtaamaan uusia ihmisiä sekä uusia toimintoja. Sopiva jännitys piristää osallistujien mieltä. Kun toimintakerrat etenevät, pikkuhiljaa osallistujista tulee avoimempia ja rennompia. Meidän jännitys on myös laskenut kerta kerran jälkeen. Samalla me tutustuimme osallistujiin paremmin, ja opimme lukemaan osallistujien hiljaista viestintää ilmeiden, eleiden ja äänen sävyn kautta.

Asuntolan työntekijältä saadussa sanallisessa palautteessa kävi ilmi, että ryhmän vetäjät ovat ulkopuolelta tulleita, mikä vaikutti positiivisesti osallistujiin. Työntekijöiden ja asiakkaiden suhde vaikutti läheiseltä ja hyvältä. Asuntolan työntekijöiden mielestä osallistujat käyttäytyivät positiivisesti eri tavalla kuin yleensä. Taiteen tekemisen avulla he ovat löytäneet itses-

tään jotain uutta. Joskus voi olla vaikeita ohjata läheisille, kuten Nishida (2009) kertoo omasta kokemuksesta, että perheelle Clinical Artin ohjaaminen tuo erilaisen ilmiön kuin jos vieras ihminen ohjaa työskentelyä. Nishida mainitsi siitä, että perheen ohjaamisesta syntynyt tuntemus on monimutkaisempi kun toinen ohjaa. Sanojen käyttö sekä ohjaustapa aiheuttaa tunteiden törmäyksiä. (Nishida 2009: 135.)

9.1 Pohdintaa

Jokaisen Kohtaamistaide-tuokion jälkeen kirjoitimme osallistujien havainnointi-lomakkeita. (Kuva 3). Olin muokannut sitä ennen ryhmän alkua. Osallistujien havainnointi-lomaketta on käytetty Kohtaamistaiteen ohjaajan koulutuksessa. Se oli kehitetty vanhusten ryhmälle. Minä muokkasin siitä tähän opinnäytetyöhön sopivammaksi. Muutaman toiminnan jälkeen huomasin, ettei muokattu lomake ole tarpeeksi hyvä. Käytin silti lomaketta loppuun asti. Jos muokkaan lomaketta opinnäytetyön toiminnan osuuden keskellä, se voisi aiheuttaa lisää sekaannusta. Havainnoinnin lomakkeessa olisi tarvinnut enemmän selkeyttä sekä asianmukaisten arvioinnin kohteet ryhmään.

Näyttelyn palautteen keräämisen olisi voinut suunnitella eri tavalla. Tilassa saimme paljon palautetta osallistujien omaiselta. Keskustelimme kaikkien kävijöiden kanssa. Palautteen saaminen oli keskustelun kautta. Näyttelyn tilaisuuden tunnelma ei välttämättä ollut sopiva muistipanojen kirjaamiseen. Näyttelyn jälkeen lähetin sähköpostikyselyn asuntolan työntekijöille sekä osallistujien omaisille. Kysymykset liittyivät näyttelyyn, taidetyöskentelyyn ja omaisten ja työntekijöiden havaintoihin. Sähköpostin kerääminen jälkikäteen ei ole ollut hyvä vaihtoehto. Tuntemus taidenäyttelyssä oli elävä ja positiivinen. Näyttelyn avajaisten päivänä olisi voinut pyytää omaisia kirjoittamaan palautetta. Vaihtoehtoisesti voisi pistää palautuslaatikon, mihin voi kirjoittaa ihan mitä tahansa palautetta anonymisti.

Olin käyttänyt tukikuvia ryhmän kuulemiskierroksessa sekä Kohtaamistaiteen arvostuskierroksessa. Alkupiirissä aina osallistujat sekä Kohtaamistaiteen ohjaajat kertoivat olotilastaan Kohtaamistaiteen alussa. Kohtaamistaiteen ensimmäisellä kerralla koimme, että asiakkailla voi olla vaikeuksia ilmaista ongelmansa sanallisesti. Seuraavalla kerralla valmistin tunnekuvat(Kuva1). Tunnekuvien käyttämisen positiivinen puoli oli, että jokainen pystyy ilmaistamaan olotilaansa yksinkertaisesti. Visuaalisen informaation lähettäminen auttoi jakamaan yhdessä tuntemuksia. Negatiivista tunnekuvissa oli, että osallistujat joutuivat käyttämään tunnekuvia, jotka eivät niitä tarvinneet. Nämä osallistujat osaavat kertoa tunnetilansa omilla sanoilla, mutta he yrittivät kuvailla tunnetta kuvien avulla. Me kerroimme heille, että he voivat kertoa olotilansa käyttämättä kuvia. Ohjaamisella jotkut kertoivat omin sanoin, mutta joskus jotkut halusivat käyttää tukikuvia siitä huolimatta.

Toisen tukikuvan käyttämisessä oli myös haasteita. Toista kuvaa(Kuva2) oli käytetty ryhmäsessio arvosuskierroksen vaiheessa. Sillä oli kahdenlaisia vaikutuksia. Kuvien käyttämisen avulla osallistujat hahmottavat helpommin taidetyöskentelyn positiivisen palautteen antamisen. Tukikuva auttaa myös osallistujia jotka ovat ujoja, niitä jotka eivät uskalla kokeilla uutta, tai heitä joilla on vaikeuksia keskittymisessä. He pystyvät kommunikoimaan sanallisesti, mutta heillä oli vaikeuksia lähestyä ja antaa muiden työlle positiivista palautetta. Heille oli myös auttanut tukikuvan käyttäminen. Toisena vaikutuksena se rajoittaa osallistujien sanavalintoja, mielikuvitusta sekä luovuutta.

Taidetyöskentelyssä emme näyttäneet niin usein mallikappaletta etukäteen. Ohjaamisessa edistin yhdessä työskentelyä. Aina toinen meistä oli tekemässä taidetyöskentelyä osallistujien kanssa. Syy miksi emme näyttäneet malli kappaletta on, että muutoin osallistujille tulee mieli tehdä samanlainen mitä ohjaaja tekee. Kohtaamistaitteen käsikirjassa(2014) oli pohdiskeltu mallin käyttämistä. Ohjaajien keskenäänkin on myös keskusteltu tästä aiheesta. Tuleeko näyttää mallikappaleita vai ei? Usein ohjaajat kokevat, että mallityön näyttäminen herättää osallistujille paineita tehdä saman näköinen työ.(Leinoen & Koistinen 2014: 49.) Toisaalta mallityön näyttäminen olisi joskus hyödyllistä. Olin näyttänyt mallityötä vain viimeisessä taidetyöskentelyssä, että osallistujat hahmottaisivat ja ymmärtäisivät tuloksia. Muussa taidetyöskentelyssäkin olisi voinut näyttää valmista mallityötä. Esimerkiksi toisen kerran taidetyöskentelyssä idea oli vaikea hahmottaa, ja vaikea ymmärtää mikä on sen työn tulos.

Kohtaamistaitteen erottaa muutamalla elementillä muusta taiteesta. Moniaistisuus, valinnat, arvosuskierros ym. Mietin, että joillakin kerroilla puuttui Kohtaamistaitteen ominaisuuksia. Toisen kerran taidetyöskentelyssä puuttui niukasti monivaiheisuutta ja valintoja. Monivaiheisuutena voisin lisätä vielä pari vaihetta oman kuvan kollaasin jälkeen. Leikata kasvojen muodoksi sekä liimata tausta paperiin. Tausta paperin tyhjille tilalle lisätä liimalla välipaperia. Kolmannesta sekä seitsemännestä kerrasta puuttui myös monivaiheisuutta. Monivaiheisuuden puuttuminen oli seuraus valinnan puuttumisesta. Kolmannella kerralla(syksyn lehden maalaaminen) olisin voinut lisätä viimeistelyvaiheen lehtien maalaamisen jälkeen. Lehdelle voi lisätä musteella suonia. Seitsemännellä kerralla koko työskentelyn rakenteessa puuttui Kohtaamistaitteen ominaisuuksia. Kohtaamistaitteessa ohjataan joskus sukeltamaan itsensä sisään, joskus miettimään omaa tulevaisuutta, kohtaamaan omia heikkouksia tai vahvuuksia tai pääsee muistelemaan omaa lapsuutta. Jollain kerralla pääsee ohjaamisen kautta mielikuvan matkaan. Seitsemännellä kerralla kurpitsan tekemisestä puuttui näitä ominaisuuksia kokonaan. Taiteen tekemisen prosessi näyttää siltä, että tekemistä on paljon. Käytännöllisesti oli paljon tekemistä. Kurpitsan muotin tekeminen paperilla kesti pitkän aikaa. Taidetyöskentelyn sisällön rakenteessa olisi parantamista. Neljännessä sekä viidennessä kerrassakin olisi voinut lisätä vielä yhden vaiheen. Neljännen kerran taidetyöskentely oli aika yksinkertainen. Lopulta jokainen oli liimannut omat työt yhteen mustaan paperiin, ja teimme ryhmäläisten yötaivaan.

Voisin lisätä yhden vaiheen taustapaperin tekemiseen. Mustan paperin tyhjään tilaan jokainen voisi piirtää yön taivaan ominaisuuksia väriliidulla. Viidennen kerran kortin maalaamisessa tavoite oli lisätä yhteisöllisyyttä. Tämän tavoitteen mukaan, kun on maalannut oman paikan, voisi vielä vaihtaa paikkoja muutaman kerran ja maalata kaverille pieniä yksityiskohtia.

Meillä oli selkeä työn jako Annin kanssa. Suunnittelimme omalle Kohtaamistaide-ryhmälle kolme työskentelyvaihetta erikseen. Hyvät puolet oli selkeä työn jako, molemmat pystyivät keskittymään omiin töihin. Oman ja myös Annin ryhmä oli opinnäytetyötä varten. Meillä oli paineita, ja tuntui ettei oma kapasiteetti olisi riittänyt olla kahdessa ryhmässä samaan aikaan pääohjaajana. Toisaalta, kun suunnittelen muiden kanssa, syntyy lisää ideoita. Joskus keskustelun kautta oma ajatus kypsyy sekä on mahdollista saada eri näkökulmia. Käytännöllisesti siihen menee aikaa, tavataan yhdessä ja keskustellaan ja mietitään. Kohtaamistaide-ryhmän järjestämisen prosessiin kuuluu myös suunnitteleminen sekä materiaalin hankkiminen. Tuntui siltä, että toisen ohjaajan kanssa tapaaminen ja suunnitteleminen on tärkeää.

9.2 Oma oppiminen

”Kohtaamistaiteessa ei ole oikeaa eikä väärä tapaa tehdä, vaan tärkeintä on, että jokaisessa itsessään olevaa luovuutta käytetään” (Ahos & Pusa 2014: 18). Omassa koulutuksessa olen oppinut paljon luovia menetelmiä. Tässä opinnäytetyössä käytin luovia menetelmiä käytännössä. Itse koin ja näin luovien menetelmien uusia mahdollisuuksia.

Suoraan sanottuna tavoitteiden saavuttaminen ja mittaaminen ei ollut helppoa. Suurin syy oli oma kokemattomuus tutkimuksen otannan keräämisessä. Esimerkiksi kysely- sekä haastattelutekniikkaan olisi voinut perehtyä enemmän. Myös Kohtaamistaide-ryhmän ohjaamisessa on vielä kehityskohteita. Uskon että, kaikki osallistujat saivat uusia kokemuksia, kohtaamisia sekä virkistystä. Seitsemän Kohtaamistaiteen ryhmäkertaa ei ehkä riittänyt osallistujille. Moni toivoi, että tämä jatkuisi vielä. Ruusuhaka järjestää aktiivisesti virkistystoimintaa. Asukkaat olivat tunteneet toisiaan hyvin etukäteen, osallistujien keskinäinen vuorovaikutus toimi hyvin.

Hankalinta tässä projektissa olivat käytännölliset asiat. Olin lainannut materiaalia koulusta. Ruusuhaassa oli muutamia materiaaleja, mutta ei tarpeeksi. Opiskelijana varat ei riitä materiaalin hankkimiseen. Joka kerralla täytyy hakea koulusta materiaalia viimeistään päivä ennen sessiota. Niin ehdin kotona kokeilemaan, jos tarvitsee hakea lisää materiaaleja, ja olin pystynyt hakemaan aamupäivällä. Ruusuhaan työntekijät olivat ehdottaneet, että voisimme jättää tavaroita paikalle. Silloin olisi pitänyt palauttaa materiaaleja heti seuraavana päivänä, koska koulussa tarvitsee käyttää myös materiaaleja. Materiaalin kantaminen ei kuulosta niin hankalalta. Siihen menee aikaa, enkä pystynyt palauttamaan samana päivänä Kohtaamistaide-

ryhmän jälkeen, sillä en ehtinyt koululle ennen sulkemisaikaa. Joskus olisi kiva hankkia materiaalit itselle.

Kohtaamistaitteen ohjaajana ei tarvitse olla taiteilija. Kuitenkin Kohtaamistaitteen ryhmän järjestämiseen vaaditaan tiedot sekä taidot taiteesta. Varsinkin taidetyöskentelyn suunnitelmassa taiteeseen liittyvät tiedot sekä taidot auttavat paljon. Pohjatiedot auttavat lisäämään ohjaajan itsevarmuutta. Eronen(2014) kertoo käsikirjassa mikä auttaa saamaan taiteen inspiraatiota. Näyttelyn katsominen, museossa vieraileminen, kirjastossa käyminen tai kirpputoriin lähteminen ovat myös täynnä ideoita ja inspiraatiota. Kun katsoo ympäristöä avoimella mielellä sekä visuaalisesti ideoita saa mistä tahansa. (Eronen 2014; 34.)

Toinen tavoite oli kehittää Kohtaamistaitteen ohjaamisen taitoani. Minulle yksi haasteena ryhmän ohjaamisessa oli ohjauksen siirtäminen toiseen vaiheeseen. Kun jotkut osallistujat olivat uppoutuneet tietyn vaiheen yksityiskohtiin, silloin oli vaikeaa ohjata siirtymään toiseen vaiheeseen. Silloin tulin mielipakolla ohjata osallistujia seuraavaan vaiheeseen, tai muuten he eivät ehtineet tekemään kokonaan töitä loppuun. Leinonen ja Koistinen(2014) sanoo, että täytyy antaa työrauhaa silloin, kun osallistuja keskittyy intensiivisesti. Tämä on huomioitava ohjaajan joustavuudessa. (Leinonen & Koistinen 2014: 49.) Ymmärrän, että tilanteessa täytyy joustaa, ja olin valmis muuttamaan suunnitelmaa ryhmän edistymisen mukaan. Olin oppinut mukautuvuutta tekemisen kautta. Itsekin huomasin osaamiseni parantuneen neljännen tai viidennen tuokion jälkeen. Esimerkiksi ohjaamisessa roolien jakaminen toisen ohjaajan kanssa parantui. Kun toinen oli katsomassa ryhmää kokonaisuutena, toinen ohjaaja ohjasi yksilöllisesti.

Ohjaamisen aikana huomasin tilan antamisen olevan tärkeää, kun työskentelee kehitysvammaisten kanssa. Valintatilanteissa, puhevuoroissa tai siirtymisessä toiseen vaiheeseen ohjaajan täytyy antaa tilaa ja aikaa. Joskus näyttää siltä, että he eivät kuuntele ohjeita tai eivät ole keskistyneet mitä on tapahtumassa. Jotkut tarvitsevat enemmän aikaa miettiä minkä värin ottaa seuraavaksi. Joskus tapahtuu niin, että asiakas näyttää poissaolevalta tai ei ymmärtänyt mitä tarvitsee tehdä. Silloin ohjaajan täytyy ohjata yksilöllisesti. Jos ohjaaja ei ole tavannut ryhmäläistä aikaisemmin, ohjaajan tarvitsee tutustua ryhmäläiseen mahdollisimman nopeasti. Niin ohjaaja osaa havainnoida asiakkaan tilanteita, ja pystyy tarjoamaan sellaista ohjausta, mitä asiakas tarvitsee. Kannattaa tutustua etukäteen Kohtaamistaitteeseen käytävään tilaan sekä asiakkaiden tietoihin, jos se on mahdollista.

Aikataulu ja ryhmän etenemisen tasapaino oli myös yksi aihe, mikä täytyy osata. Kedon(2014) mukaan ryhmäläisten lähtötason ollessa hyvin erilainen, on vaikea luoda ryhmän ilmapiiriä turvallisiksi, motivoivaksi ja innostavaksi (Keto 2014: 55). Meidän osallistujien lähtötaso oli aika tasainen, mutta pari osallistujaa valmistui töissä aina nopeammin kuin muut. Alussa me

yritimme keksiä jotain tekemistä lisää, jotta hän tuntisi olevansa mukana ryhmässä. Sitten kun toimintakertoja tuli lisää, tajusimme ettei meidän tarvitse pakolla keksiä tekemistä hänelle. Kohtaamistaitteessa tekijät tietävät milloin heidän työnsä on valmis. Joskus on kannustettava heitä jatkamaan töitä, jotta he jatkavat töitä silloin, kun se ei ole vielä valmis. Muutama kerran kannustamisen jälkeen, he sanovat työnsä olevan valmis. Jos joku sai työnsä valmiiksi nopeammin kuin muut, ohjasimme siivoamaan oman paikan, ja nauttimaan jälkitunnelmaa katsellessa muiden työn tekeminen.

Pari osallistujaa tekee aina työt nopeasti loppuun. Ohjaajan tarvitsee rohkaista heitä viimeistelemään vielä yksityiskohtia. Kun he ovat odottamassa muiden työskentelyn loppumista, he ovat näyttäneet olevansa mukana samassa seurassa. Se näkyy selvästi ryhmätoiminnan aikana. Vaikka heidän työ on jo valmiina, he osallistuvat keskusteluun ja heittää vitsiä. Ryhmässä oli syntynyt lämmintä ilmapiiriä.

Mikä saa minut kiinnostumaan oli se miten sää vaikuttaa osallistujiin. Meidän tuokiot alkoivat syksyllä. Alussa osallistujat olivat pirteitä, ja heistä näki vähän väsymystä jokaisena päivänä vasta tekemisen jälkeen. Väsymys ei ole niin iso este silloin. Lokakuun lopussa ja marraskuun välissä alkoi näkemään selkeästi väsymystä joillakin osallistujilla. Joskus alkupiirissä muutama osallistuja kertoi olevansa väsynyt. Joskus väsymys heijastui heidän työskentelyprosesseihin. Myöhemmin Helsingin Sanomat julkisti aurinko paistoi Helsingissä marraskuussa yhteensä vain kolmetoista tuntia. (selaus:1.12.2014) Toinen asia oli, että omakuva kolaasi oli toiseksi suosituin taidetyö siitä huolimatta, että taidetyöskentelyssä kaikki näytti hieman hankalalta. Joskus kehitysvammaiselle ryhmälle suunniteltu työskentely saattaa olla liian helppoa. Taide työskentelyssä kannattaa suunnitella ryhmäläisten osaamiskykyjen mukaan hieman haasteellisempaa työtä. Silloin osallistujat saattavat kokea onnistumista.

10. Eettiset kysymykset

Koko prosessin aikana toimin eettisten ohjeiden mukaan. Ennen toiminnan aloittaminen pyysin osallistujilta suostumuksen toimintaan, lähetin omaisille informaatiota Ruusuhaan kautta sekä valokuvan taidetöistä. Kaikki kerätty aineisto tuhotaan, kun kirjoitan opinnäytetyön loppuun. Toiminnan aikana ei tapahtunut suuria eettisiä ongelmia. Pari kertaa oli tapahtunut osallistujien itsemääräämisoikeuteen liittyviä asioita.

Ensimmäisessä keralla yksi osallistuja oli poistunut muutamia kertoja toiminnasta. Hän ei uskaltanut osallistua taidetyöskentelyyn alussa. Me kannustimme kokeilemaan, mutta hänen mielipiteensä ei vaihtunut. Päädyimme antamaan hänelle tilaa, emmekä pakottaneet osallistumaan. Toinen tapaus oli viidennellä keralla, kun yksi osallistuja ei halunnut osallistua arvostuskierrokseen kokonaan. Hän oli samassa tilassa mutta hän oli istunut arvostuskierroksen

piirin ulkopuolella. Kannustimme häntä osallistumaan, mutta hän ei halunnut osallistua. Kuitenkaan hän ei poistunut siitä tilasta kokonaan, ja kunnioitin hänen mielipidettä.

Molemmilla kerroilla osallistujat eivät halunneet osallistua, mutta kuitenkin he eivät poistuneet tilasta kokonaan. Hyväksyimme heidät läsnä olevaksi samassa tilassa. Annoimme heille tilaa rauhallisesti seurata tilaa.

Viimeisen ryhmäkerran lopussa yksi osallistuja juoksi omaan huoneeseen. Olimme keskustelemassa osallistujien kanssa viimeisen kerran tuntemuksesta. Tilanteessa oli myös yksi asuntolan työntekijä. Ensin hän kävi osallistujan huoneessa. Hän kertoi, että osallistujalle tuli haitteka mieli eikä halunnut näyttää itkevänsä. Olimme odottaneet hieman aikaa, että hän rauhoittuisi. Kävin hänen huoneeseen pyysin osallistumaan viimeiseen loppupiiriin. Hän tuli loppuksi osallistumaan viimeiseen loppupiiriin.

Ohjaamisen raja oli myös vaikea. Ryhmässä oli pari osallistujaa, jotka tekivät töitä nopeasti. Jollain kerroilla he päättivät työn, kun he ensimmäisen kerran laskivat siveltimen pöytään. On haastavaa mikä on rohkaisemisen ja työn ohjaamisen raja. Kannustamista tarvitaan koko taidetyöskentelyn aikana. Ihan alusta loppuun asti, jotta he tuntevat vapaasti käyttävänsä omaa luovuuttaan (Keto 2014: 49.) Ohjauskertojen jälkeen oppii lukemaan osallistujan ilmeitä, eleitä sekä ominaisuuksia. Silloin osaa myös kannustaa osallistujia sopivasti.

Lähteet

Ahava, R & Vuorio, S 2014. Virittäytyminen ryhmään ja taidetyöskentelyyn.

Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide käsikirja ohjaajalle. Vantaa: Laurea ammattikorkeakoupu paino. 44, 45-46.

Ahos, A & Pusa, T 2014. Valossa ja Varjossa - Kohtaamitaiteen Etiikasta. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide käsikirja ohjaajalle. Vantaa: Laurea ammattikorkeakoupu paino. 16, 17.

Ahonen, H 1997 Löytöretki itseen Helsinki: Kirjayhtymä

Caven-Pöysä, O 2014. Arvostuksen osoittaminen. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide käsikirja ohjaajalle. Vantaa : Laurea ammattikorkeakoupu paino. 55, 56-67.

Eronen, S 2014. Kohtaamitaiteen ohjaajan oma taidetyöskentely toiminnan idea-arkkuna. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide käsikirja ohjaajalle. Vantaa: Laurea ammattikorkeakoupu paino. 34-35, 36.

Huutilainen, M 2011. Aivotutkimus tunnistaa musiikin erityisen merkityksen ihmiselle Turun ammattikorkeakoulu paino.

Kaski, M & Manninen, A & Pihko, H 2012. Kehitysvammaisuus. Teoksessa Kaksi, M. (toim.) Helsinki: Sanoma Pro, 15-17, 18-19, 148-149, 153, 196-200

Laine, A & Ruishalme, O & Salervo, P & Siven, T & Välimäki, P 2004. Opi ja Ohjaa sosiaali. Ja terveysalalla. Helsinki: Sanoma Pro 218-219, 302-303

Leinonen, A & Koistinen, K 2014 Taidetyöskentelyn ohjaaminen. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide käsikirja ohjaajalle. Vantaa: Laurea ammattikorkeakoupu paino. 48-49, 50

Lilja, L 2011 Ihminen ja musiikki, Musiikillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia Viherlampi (toim.) Tampre: Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print

Nemistö, R 2000. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia-kustannus

Nishida, K, 2009. 臨床美術のすすめ方: How to proceed Clinical Art 134, 143 K, Kaneko (toim.) 臨床美術 認知症治療としてのアートセラピー 金子健二編 東京: Clinical Art, Art therapy for dementia treatment. Tokyo 134, 143

Tuomi, J & Sarajärvi, A 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa

Uusikylä, K 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä

Vilka, H & Airaksinen, T 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö Kustannusosakeyhtiö. Helsinki

Sähköisen lähteet

Pusa, T toim.2010. Kohtaaminen iloa! Active Art-pilotoinnista Kohtaamistaide erikoistumisopintoihin Viitattu 28.07.2014

Laurea Ammatti korkeakulu julkaissarja,

<http://markkinointi.laurea.fi/julkaisut/c/c15.pdf>

Keto.T 2012. Special Issue on Encounter Art Promoting Wellbeing Volime2, Number 1 Viitattu 1.5.2015

http://www.laurea.fi/en/isj/latest_issue/Documents/ISJ_vol2no1_web.pdf

Ruusuhaka <http://www.ruusuhaka.fi/> viitattu 27.3.2015

Moiso T & Grönholm P Helsinginsanomat 2010

Vittattu 1.12.2014

<http://www.hs.fi/kaupunki/a1417401907774>

Kuviot

Kuva1 Tunnekuva

Kuva2 Arvostuskierroksen tukikuva

VÄRI

JA

VALO

RÄIKEÄT

MURRETUT

KIRKAS

UTUINEN

Kuva3: Diplomi

Kirjoitin japaniksi jonka antoi osallistujille yllätyksiä sekä hauskuutta.

Diplomissa lukee ” Täällä palkitsee. Kohtaamistaitteen ryhmässä Olet käyttänyt koko aisteja, omien luovuutta ilmastanut vapaasti taidetyöskentelyssä. ”

Kohtaamistaiteen sessiosta

Taidenäyttely

Liitteet

Suostumuslomake

Toiminnallisen opinnäytetyön nimi:

Kohtaamistaidetta kehitysvammaisille

1. Opiskelijan ja ohjaajan yhteystiedot

Opiskelija:

Airi Sasaki, Sosionomi-opiskelija, LOPS (Luovien toimintojen suuntautumisvaihtoehto), Laurea - ammatti-
korkeakoulu, Vantaa

Vastuullinen ohjaaja:

Hannele Niinö lehtori, Laurea - ammattikorkeakoulu, Ratatie 22, 01300 Vantaa, hannele.niinio@laura.fi

2. Toiminnallisen opinnäytetyön taustatiedot

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Kohtaamistaidetta kehitysvammatyössä. Opinnäytetyössä tutkitaan vai-
kuttaako Kohtaamistaidetta asiakkaiden arkeen taiteen tekemisen tuoman ilon kautta. Lisäksi tekijän tavoitteena
on kehittää Kohtaamistaidetta-ryhmän ohjaamistaidoissa.

3. Arviointiaineiston kerääminen ja säilyttäminen

Tutkimuksen vastuullinen tutkija vastaa tutkimusaineiston turvallisesta säilyttämisestä. Ääninauhat tuhoetaan lit-
teroinnin jälkeen ja puretut tekstit säilytetään niin, etteivät ulkopuoliset pääsee niitä näkemään.

4. Opinnäytetyön hyödyt ja haitat

Ryhmään osallistuvat saavat kokemuksen voimauttavasta ja iloa tuottavasta Kohtaamistaideryhmätoiminnasta

5. Osallistujien oikeudet

Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista. Tutkittavilla on tutkimuksen aikana oikeus keskeyttää il-
man, että siitä aiheutuu mitään seuraamuksia. Tutkimuksen jäsentelyt ja tulosten raportointi ovat luottamuksel-
lisia. Tutkimuksesta saatavat tiedot tulevat ainoastaan tutkittavan ja kouluttajien käyttöön ja tulokset julkais-
taan tutkimusraporteissa siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Tutkittavilla on oikeus saada lisätietoa
tutkimuksesta tutkijalta missä vaiheessa tahansa.

6. Osallistujien suostumus

Olen perehtynyt tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitukseen ja sisältöön sekä osallistujien oikeuksiin. Suos-
tun tutkimushenkilönä siihen, että ryhmien aikana otetaan valokuiva käytettäväksi koulutuksessa ja seminaareis-
sa ja että loppuhaastattelu nauhoitetaan ja opiskelija hyödyntää tuloksia opinnäytetyösään. Tutkimustuloksia
saa käyttää tieteelliseen raportointiin (esim. julkaisuihin) sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei
voi tunnistaa.

Osallistujan nimi: _____

Syntymäaikaa: _____

Osoite: _____

Päiväys
joitus

Tutkittavan / suostumuksen antajan allekir-

Päiväys

Tutkijan allekirjoitus

Tutkimuslupaa

Toiminnallisen opinnäytetyön nimi:

Kohtaamistaidetta kehitysvammaisille

1. Opiskelijan ja ohjaajan yhteystiedot

Opiskelija:

Airi Sasaki, Sosionomi-opiskelija, LOPS (Luovien toimintojen suuntautumisvaihtoehto), Laurea - ammattikorkeakoulu, Vantaa

Vastuullinen ohjaaja:

Hannele Niiniö lehtori, Laurea - ammattikorkeakoulu, Ratatie 22, 01300 Vantaa, hannele.niinio@laura.fi

2. Toiminnallisen opinnäytetyön taustatiedot

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Kohtaamistaidetta kehitysvammatyössä. Opinnäytetyössä tutkitaan vaikuttaako Kohtaamistaidetta asiakkaiden arkeen taiteen tekemisen tuoman ilon kautta. Lisäksi tekijän tavoitteena on kehittää Kohtaamistaidetta-ryhmän ohjaamistaidoissa.

3. Arviointiaineiston kerääminen ja säilyttäminen

Arvioinnin tarkoituksena on kehittää Kohtaamistaidetta paremmin sopivaksi kehitysvammatyöhön. Toinen tavoite on antaa opiskelijoille palauttaa heidän työstään. Opiskelija ja ohjaaja vastaavat tutkimusaineiston turvallisesta säilyttämisestä. Ääninauhat ja kyselyaineistot tuhotaan litteroinnin jälkeen ja puretut tekstit säilytetään niin, etteivät ulkopuoliset pääse niitä näkemään.

4. Opinnäytetyön hyödyt ja haitat

Ryhmään osallistuvat saavat kokemuksen voimauttavasta ja iloa tuottavasta Kohtaamistaideryhmätöistä, joka toteutetaan kutakin osallistujaa kunnioittaen. Toimintayksikkö tutustuu uuteen toimintatapaan, Kohtaamistaideteeseen.

5. Osallistujien oikeudet

Osallistuminen ryhmään on täysin vapaaehtoista. Ryhmäläisillä on prosessin aikana oikeus keskeyttää ilman, että siitä aiheutuu mitään seuraamuksia. Opinnäytetyön arviointiaineistojen keruu ja tulosten raportointi ovat luottamuksellisia. Tutkimuksesta saatavat tiedot tulevat ainoastaan tutkittavan ja kouluttajien käyttöön ja tulokset julkaistaan tutkimusraporteissa siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Tutkittavilla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta tutkijalta missä vaiheessa tahansa. Toimintayksiköllä on niin halutessaan oikeus anonymiteettiin, jolloin toimintayksikön nimi poistetaan valmiista opinnäytetyöstä.

6. Toimintayksikön suostumus

Toimintayksikön nimi: Ruushaka

Osoite: _____

Vastaava ohjaaja: Janne Järvensivu

Toimintayksikkö suostuu, että Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelija Airi Sasaki yhdessä toisen opiskelijan (Anni Lehtikunnas) järjestää asukkaille Kohtaamistaiteen ryhmän syksyn 2014 aikana. Opiskelija kerää ryhmästä yhteistyössä Ruusukodin henkilökunnan kanssa arviointiaineistoa opinnäytetyötä varten.

Kyselylomake Kohtaamistaide toiminnan alussa

Pvm:

Asiakkaan etu nimi:

1.Minkälaisesta toiminnasta asiakas pitää?

2.Onko asiakas töissä / koulussa?

3.Mitä hän tekee ammatikseen / opiskelee / harrastaa ?

4. Sosiaaliset vuorovaikutustaidot

Asiakkaan sosiaaliset taidot ovat

- ① Erinomaiset (kanssakäyminen on kaikin puolin sujuvaa) ② Hyvät (asiakas on aloitteellinen)
③ Normaalit (asiakas ei ole aloitteellinen, mutta vastaa puhuteltaessa) ④ Passiiviset (asiakas ei ole vastaanottava)

Muuta huomioitavaa _____

4.2 Suhteet ohjaajien kanssa

- ① Hän pitää keskustella ohjaajan kanssa
② Hän pitää toiminnasta ohjaajan kanssa
③ Hän puhuu omista asioista paljon
④ Hän ei ottaa kontaktia spontaanisesti

4.3 Muiden asukkaiden kanssa

- ① Hän ottaa aktiivisesti kontaktia muihin asiakkaihin
② Ei ota kontaktia spontaanisesti, mutta osallistuu keskusteluun
③ Hän pitää ryhmäaktiiviteeteista
④ Hän viihtyy paremmin yksin

Kysely Kohtaamistaiden toiminnan jälkeen (ohjaajan täyttävää)

Pvm:

Asukkaan nimi:

1. Huomaatko ohjaajan näkökulmasta, asukas käyttää erilaisilta kuin yleensä? (esim. Yli energinen,
2. Oliko asukas puhunut Kohtaamistaiteesta?
Mistä asiasta hän mainitsee?
3. Huomaatko ohjaajan näkökulmasta, asukas ei ole tyytyväistä Kohtaamistaiteesta tai kaipaatko hän jotain?
4. Näetkö ryhmädynamiikan muutoksia muissa toiminnassa?
5. Vapaa palautus Kohtaamistaiteesta. (toiminnasta, ohjaamisesta ym.)

Osallistujien havainnoinnin arviointiskaala: henkilön vireytyä ja työskentelyn aikana ilmennyttyä

- * Tarkkaavaisuus
 - 1 On hiljaa tai nukkuu
 - 2 Väsyä näköä
 - 3 Ajottain osoittaa kiinnostusta
 - 4 Kiinnostunut ja keskittynyt
 - 5 Erittäin keskittynyt työskentelyyn
- * Itsenäisyys /kyky tehdä valintoja
 - 1 Eteen läse valintoja
 - 2 Sattuman varaisia valintoja (esim. muotojen ja värien osalta)
 - 3 Tekee valintoja tuetuna, läiskötyksellä
 - 4 Normaali ohjeistus riittää, osallistuja tekee itse valinnat
 - 5 Tekee tehoista ja nähtyjä valintoja työskentelyssä
- * Kiinnostus
 - 1 Ei ole kiinnostunut
 - 2 Ei ole juurikaan kiinnostunut, rohkaiseella osallistuu
 - 3 Osallistuu rahkelemalla
 - 4 On halukas työskentelemään
 - 5 Nauttii ja on erittäin halukas työskentelemään
- * Ymmärtämys
 - 1 Suuria vaikeuksia ymmärtää ohjeita
 - 2 Vaikeuksia ymmärtää ohjeita
 - 3 Ymmärtää ohjeet
 - 4 Ymmärtää ohjeet ja toimii niiden mukaan
 - 5 Ymmärtää ohjeet ja osoittaa luovuutta
- * Hennomotriikka (leikkaaminen, maalaaminen jne.)
 - 1 Ei tee itse, ohjaaja auttaa
 - 2 Kykenee työskentelemään avun kanssa
 - 3 Työskentelee osittain itse
 - 4 Ei tarvitse huolehtia, osallistuja suorittuu hienosti
 - 5 Taitava, korkeatasoista työskentelyä

14/08/04

Kohtaamisaider/ Tikkurin
Laurea/ RA ja TP

- * Tunnetila
 - 1 Ei ilmelle tunteliaan
 - 2 Henkilökohtaisessa kontaktissa ilmaisee itseään
 - 3 Ilmaisee ajottain tunteliaan
 - 4 Kykenee ilmaisemaan tunteliaan
 - 5 Erierginen ja kyvyks ilmaisemaan tunteliaan
- * Sosiaalisuus
 - 1 Ei osolla kiinnostusta muihin ihmisiin
 - 2 Osoittaa pientä kiinnostusta mutta ihmisiä kohtaan, puhuu ajoittain
 - 3 Osallistuu keskusteluun puhuttellessa
 - 4 Normaali keskustelukyky
 - 5 Aktiivinen vuorovaikutuksessa
- * Ttakoitus
 - 1 Ei vaikuta ymmärtävän tilanteen lainkaan
 - 2 Sekava
 - 3 Ajottain osoittaa kiinnostusta / käsitystä tilanteestaan
 - 4 Ymmärtää tilanteensa
 - 5 Ymmärtää ja on isenä hetkessä

EDELLÄ ESITETYT ASIAT KIRJATAAN OHJAAJAN HUOMIOIDEN POHJALTA.

Lisäksi dokumentoidaan lomakkeen kääntöpuolelle vapaasti kultakin osallistujalta jokin lausahdus tai muu autenttinen repliikki, joka tavalla tai toisella ilmentää henkilön sen päivän työskentelyä.

Kunkin tekijän päivän tuotos dokumentoidaan osallistujakansioon.